

Fredagen den
21 februari 1975

*Meddelande om
ärendepan för
tiden t. o. m. ons-
dagen den 16 april*

*Debatter om utrikes-
politik m. m.*

Fredagen den 21 februari

Kl. 9.00

§ 1 Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om ärendepan för tiden t. o. m. onsdagen den 16 april

Herr TALMANNEN:

Med ledning av från utskotten inkomna sammanställningar beträffande beräknad bordläggning av ärenden i kammaren har utarbetats en preliminär ärendepan för behandling i kammaren av utskottsbetänkanden under tiden den 26 februari–den 16 april 1975. Såsom därav framgår kommer mycket få ärenden upp till avgörande onsdagen den 26 februari. Ej heller under den därpå närmast följande veckan blir kammarens arbetsbelastning så stor som vari önskvärt med hänsyn till att finansdebatten måst flyttas från onsdagen den 5 mars till onsdagen den 12 mars.

På grund av anhopningen av ärenden efter sistnämnda dag blir det nödvändigt att – med ändring av den preliminära tidsplanen – anordna arbetsplena fredagen den 14 mars, fredagen den 21 mars och fredagen den 11 april. Dessa sammanträden börjar kl. 9.00.

För att bereda utskotten tillfälle att sammanträda kommer kammarens arbetsplenum torsdagen den 13 mars att i enlighet med den ursprungliga planen ta sin början kl. 12.00. Sammanträdet inleds med en frågestund.

§ 3 Debatter om utrikespolitik m. m.

Herr TALMANNEN:

Såsom tidigare meddelats hålls en utrikes-, handels- och valutapolitisk debatt onsdagen den 19 mars. Debatten med anledning av utrikesutskottets betänkande om internationellt utvecklingsarbete äger rum onsdagen den 23 april.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Proposition

Nr 13 till kulturutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 1823 och 1824 till lagutskottet

Nr 1827–1829 till civilutskottet

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 34 och 35.

Nr 24

Fredagen den
21 februari 1975

§ 7 Föredrogs kulturutskottets betänkande

Nr 1 med anledning av propositionen 1975:2 såvitt gäller anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1974/75 till kulturändamål

*Ändringar i
gruvlagen, m. m.*

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 8 Ändringar i gruvlagen, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 1 med anledning av motioner om ändringar i gruvlagen (1974:342) och lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:1605 av herr Börjesson i Glömminge (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade visst tillägg – med rubriken "Avgäld till markägare" – i lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter,

1975:1668 av herr Siegbahn (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade vissa ändringar i gruvlagen (1974:342) samt

1975:1669 av herr Siegbahn (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade vissa ändringar i lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter.

De ändringar som föreslagits i de båda senare motionerna avsåg dels bestämmelser om ersättning för intrång eller annan skada, dels bestämmelser om avgäld till markägare.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1668 och 1975:1669 såvitt de avsåg bestämmelser om ersättning för ianspråktagande av mark,

2. att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1975:1668 såvitt den avsåg bestämmelse om avgäld till markägare,

b) motionen 1975:1669 såvitt den avsåg bestämmelse om avgäld till markägare samt motionen 1975:1605.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande bestämmelser om ersättning för ianspråktagande av mark av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975:1668 i ifrågavarande del anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring av 4 kap. 4 § gruvlagen, innebärande att ersättning av inmutare för intrång eller skada till följd

av utmåsläggning skulle avse fulla markvärdet,

b) med bifall till motionen 1975:1669 i ifrågavarande del anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring av 27 § lagen om vissa mineralfyndigheter, innebärande att ersättning av koncessionshavare för intrång eller skada, när mark tagits i anspråk för utvinning av mineraliska ämnen, skulle avse fulla markvärdet,

2. beträffande bestämmelser om avgäld till markägare av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Ronneby (c) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle

a) avslå motionen 1975:1668 såvitt den avsåg bestämme om avgäld till markägare,

b) med bifall till motionen 1975:1605 och med anledning av motionen 1975:1669 i ifrågavarande del anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen om vissa mineralfyndigheter, innebärande att avgäld till markägare skulle erläggas vid utvinning av leror och torv,

3. beträffande bestämmelser om avgäld till markägare av herrar Regnell (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975:1668 i ifrågavarande del anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i gruvlagen,

b) med bifall till motionen 1975:1669 och med anledning av motionen 1975:1605 anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen om vissa mineralfyndigheter, vilka förslag innebar att markägaravgäld skulle erläggas i fråga om alunskiffer, stenkol, uran, torium, leror och torv.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Vid näringsutskottets betänkande nr 1 har fogats tre reservationer, av vilka jag har anslutit mig till reservationen 2. Reservationen har som grund den av mig väckta motionen 1605 där jag yrkar ändring i gruvlagen, som ju antogs 1974. Vi hade en reservation även då med samma yrkande som vår reservation nu innebär.

Lagen gäller mineralerna stenkol, salt, alunskiffer, uran, torium och eldfasta och klinkrande leror samt torv avsedd för energiändamål. Det är de senare nämnda lertyperna och frågan om torven som min motion avser.

I motionen föreslås att för dessa leror och torv skulle, liksom tidigare lagstiftning föreskrivit, s. k. jordägaravgäld kunna utgå till ägaren av den jord där inmutning och brytning av fyndighet pågår. Denna avgäld motsvarade 1 % av värdet av de inmutningsbara mineral som man bröt och begränsades att gälla i högst 20 år. Dessa leror och torv omfattades inte av den tidigare lagstiftningen på detta område.

När vi nu ånyo tar upp denna fråga, är det för att understryka hur

viktigt det är att den gamla lagstiftningen finge gälla för de här mineralerna. Alla skälighetsbärande grunder talar för att jordägaravgälden borde ha bibehållits. Man räknar med att dessa fyndigheter kan komma att automatiskt påverka värdena av fastigheterna i fråga.

När gruvrättsutredningen föreslog att systemet med jordägaravgäld skulle bibehållas och att maximibeloppet t. o. m. skulle höjas, är det litet egendomligt att detta utredningsförslag inte kunde följas. Man är i andra sammanhang här i riksdagen angelägen om att betona att man inte vill ta ställning till förslag förrän vederbörande utredning har sagt sitt, vilket man ofta menar bör vara vägledande.

Industriministern skrev 1974 att det ingalunda var självklart att denna avgäld skulle utgå. Ja, det är mycket som icke är självklart men som ändå kan anses böra tillämpas. När statsrådet samtidigt medgav att det var en skälighetsbedömning att det tidigare utgått en sådan avgäld, borde det vara skäligt även i fortsättningen.

Hur som helst kan en del av motiveringen inte användas på förslaget i min motion, eftersom leror och torv knappast kommer under begreppet djupmalm eller veritabel gruvdrift. Jag hävdar att då dessa mineraliska ämnen är till finnas i översta jordlagret, borde de inte i detta sammanhang jämföras med mineralerna i normal gruvdrift.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 i näringsutskottets betänkande nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Två lagar skall behandlas i dag, dels gruvlagen, dels minerallagen. De behandlades så sent som förra året, gruvlagen på våren och minerallagen på hösten. Man kunde därför tycka att vi kanske skulle avvakta resultatet och tillämpningen av de här två lagarna innan vi tar upp dem igen. Det finns emellertid skäl för att här handla på ett sätt som man kanske vanligen inte brukar.

I våras väckte vi från moderat håll en motion om gruvlagen som visserligen inte fick stöd av de andra politiska partierna, men när det gäller vår motion om mineralfyndigheterna lyckades vi locka med oss folkpartiet och centern, så att säga på halva vägen. Vi har just hört av herr Börjesson i Glömminge att centern och folkpartiet tillstyrkte en reservation om jordägaravgäld beträffande två områden, nämligen leror och torv.

När den här frågan behandlades i riksdagen uppstod en lottningssituation, och det var endast genom att vi förlorade vid lottningen som reservationerna inte gick igenom. Det kan kanske med hänsyn härtill vara motiverat att i dag återigen ta upp frågan.

Våra motioner förra året berörde olika punkter både av teknisk och materiell natur. För att inte komplicera diskussionen på det här stadiet har vi – eftersom det kanske finns tillfälle att återkomma till de andra frågorna när erfarenheter har vunnits – nu begränsat oss till två rena principfrågor, nämligen frågan om ersättning till fastighetsägare vid in-

trång och inlösen respektive frågan om s. k. jordägaravgäld.

Vad är det för system som tidigare har gällt? Ända sedan urminnes tider – i varje fall sedan medeltiden – har fastighetsägaren haft en viss ekonomisk rättighet, tidigare i form av jordägarandel och enligt den hittills gällande gruvlagen i form av rätt till jordägaravgäld. Det har alltså i århundraden funnits en rätt för fastighetsägaren. Vidare har utgått ersättning för fastighetsägaren när gruvföretag gjort intrång i hans fastighet. Den ersättningen har varit upptagen till fulla värdet plus 50 %.

Det tillsattes en utredning om gruvfrågorna, som arbetade i åtskilliga år. Och gruvutredningen var helt enig – såväl representanter för gruvföretagen som för Gruvindustriarbetareförbundet – om att dessa två system skulle bibehållas. Fastighetsägaren skulle således ha ersättning för intrång med fulla värdet plus 50 %, och han skulle ha rätt till jordägaravgäld, som dessutom – med hänsyn till penningvärdets fall – föreslogs höjd från 10 000 kr. till 20 000 kr.

När förslaget sedan remitterades till lagrådet konstaterades att man av formuleringarna lätt kunde förstå att Kungl. Maj:t, som föreslagit borttagande av de båda nämnda instituten, inte hade bärande motiv för detta – men med hänsyn till att det var en politisk fråga gick man inte in på närmare diskussion av problemet. Regeringen, som framlade de här två förslagen förra året, tog nämligen för fastighetsägarna bort båda dessa institut som hade gällt under århundraden. Vad beträffar ersättning för intrång o. d. sades att expropriationslagen skulle gälla. Dels försvann alltså det 50-procentiga tillägget, dels infördes ett system som ger betydligt sämre ersättning till fastighetsägarna än systemet med full ersättning skulle innebära.

Man kan spekulera litet i vilken filosofi som legat bakom förändringarna: om vederbörande tjänsteman försökt göra karriär genom att bryta mot en enhällig utredning eller om det är statsrådet och regeringen som av ideologiska och politiska skäl har drivit den här frågan. Vi i vårt parti anser som bekant att expropriationslagstiftningen över huvud taget är otillfredsställande, och vi har många gånger förvänat oss över att man på exempelvis centerhåll inte har haft samma uppfattning. Expropriationslagstiftningen kan vara vettig ur principiell synpunkt när det gäller expropriation av mark i tätbebyggda områden, men när man nu försöker dra allt över en kam och låta denna lagstiftning gälla även gruversättningar och vattenmål blir den helt enkelt omöjlig att tillämpa i praktiken. Såvitt jag förstår är det ett uttryck för något slags sterilt byråkratiskt tänkande att man måste ha samma bestämmelser för alla möjliga olika förhållanden.

Beträffande jordägaravgälden förs ett mycket obetydligt resonemang i propositionen, men det talas något om att man numera i allmänhet söker malm i gruvor på flera hundra meters djup, att jordägaren inte eljest skulle ha gjort sig någon förtjänst av den malm man upptäcker där och att man därför inte har någon anledning att ge honom någon ersättning alls. Jag vet inte heller vilken filosofi som kan ligga bakom

detta. Kan det vara något slags jämlikhetsfilosofi – att en person inte skall tjäna mer än någon annan bara därför att man råkar hitta en gruvfyndighet på hans marker?

Konsekvenserna blir således att det hädanefter kommer att utbetalas dålig ersättning för ianspråktagande av mark för gruvdrift och dessutom inte kommer att lämnas någon ersättning till bönderna för själva gruvdriften. Tidigare lämnades ersättning med högst 10 000 kr. för år. Det har nu föreslagits en jordägaravgäld om högst 20 000 kr. per år och gruvfyndighet under en 20-årsperiod. Regeringens uttalande att fastighetsägarna numera inte har någon förtjänst av att gruvfastigheter upptäcks och exploateras på deras marker står flagrant i strid med vad Sveriges geologiska undersökning hävdar. Den uppfattning denna myndighet driver har mött allmän förståelse bland hundratusentals bönder landet runt, t. ex. i Norrland, i Värmland och på andra håll där det nästan blivit en folkrörelse att leta efter malmer. Man letar ju inte efter malmer hundratalens meter under jorden. Den som är något initierad i dessa frågor – vilket regeringen kanske inte har varit – vet att det även om malmens huvudkropp ligger på större djup under jordytan kan finnas bitar närmare denna som antyder malmförekomster längre ner.

Effekten av denna snålhet i lagstiftningen mot bönder och jordägare landet runt är att den uppmuntran för jordägaren som skulle ligga i att han vet, att han får ersättning i två olika former, har försvunnit. Det kan inte i framtiden vara särskilt lockande för människor att leta efter malmer, som hela landet har intresse av, när de inte får rimlig ersättning härför. Det är ett av de viktigaste skälen för att man borde bibehålla jordägaravgälden.

Det brukar numera ofta när man diskuterar frågan om malmer hävdas att det är rimligt att den bygd som förlorar kapital genom att malmer efter hand förs bort därifrån får ersättning på olika sätt. Det är väl också ett av de viktigaste motiven bakom inrättandet av Norrlandsfonden.

Det kan visserligen invändas att den ersättning som tidigare utgick – och som jag skulle önska att man betalade även i fortsättningen – inte direkt kom hela bygden till del. Den tillfaller de fastighetsägare inom vars områden man hittar malm. Men detta i sin tur ger dem ju möjlighet att skapa annan verksamhet och att på det sättet befrämja den allmänna utvecklingen i bygden.

Det kan också finnas andra, mera tekniska skäl för en ersättning. Visserligen tillför en gruvfyndighet ekonomiska fördelar för en bygd i många avseenden genom att det uppstår en viss aktivitet där, men samtidigt innebär gruvdriften för fastighetsägarna många gånger ett intrång som kan kännas besvärande. De kan inte driva sin verksamhet på samma sätt som tidigare, buller och damm påverkar omgivningen osv. Det vore inte orimligt att man av det skälet fick ersättning efter generösa grunder, i all synnerhet som gruvbolagen har accepterat att betala sådan.

Det är ju ganska sällsynt att en förhandlingspart t. ex. i löneförhandlingar avstår från ett erbjudande därför att en medlare – som man möjligen

skulle kunna beteckna staten som i detta fall – tycker att denna förhandlingspart egentligen inte förtjänat att få den förmån det gäller. Slutligen kan man ju säga att det väl inte är direkt orimligt att en fastighetsägare får ersättning för en gruvfyndighet som upptäckts inom hans område, även om han eljest inte skulle ha haft någon förtjänst därav – det är i varje fall inte konstigare än att en person vinner på lotteri. Ersättningen har ju också som sagt vissa värdefulla sociala konsekvenser.

Nu kan vi med viss glädje konstatera att folkpartiet och centerpartiet gått med oss halva vägen genom att föreslå att man skall bibehålla jordägaravgälden för klinkrande leror och torv.

Jag är däremot inte lika entusiastisk över motiveringen. Det verkar som om det hade uppstått en viss tankeröra i motionärernas och reservanternas resonemang. Det är inte rimligt, som herr Börjesson i Glömminge nyss framhöll, att det skall utgå jordägaravgäld därför att man nu förlorar en rättighet som man haft tidigare. Leror och torv har ju inte legat under någon inmutning eller koncession, som det i det här fallet gäller. Jordägaren har haft obegränsad dispositionsrätt till sitt område, och då är det väl inte så orimligt att han får ersättning.

I reservationen 2 sägs det att man skall ha jordägaravgäld, eftersom det faktum att man såg i jordlagret att det fanns lera eller torv där födde förväntningar och kanske också medförde höjning av fastighetsvärdena. Konsekvensen av det resonemanget borde ju komma till uttryck när ersättningen skall fixeras för den mark som eventuellt inlöses för gruvdrift på området och inte i att man under 20 år får en jordägaravgäld.

Jag misstänker att bakom det här resonemanget, som kanske medvetet är något rörigt, i realiteten ligger en känsla hos herr Börjesson i Glömminge och hans medreservanter, när de talar om att det är skäligt med ersättning i form av jordägaravgäld, av att det egentligen vore skäligt att bibehålla hela systemet. Jag skulle föreställa mig att det kommer att väcka en viss förvåning när det blir bekant ute i bygderna att vissa partier så litet intresserat sig för de många små fastighetsägarna.

Nu är det här kanske inte så farligt, för enligt vad jag hört säger stora gruvbolag som Boliden: Vi kommer att betala jordägaravgäld och frikostiga ersättningar ändå, för vi har ett intresse av att dels vara vänner med de fastighetsägare som finns i området, dels uppmuntra dem till att leta efter malm.

Men hur blev det med den stygga vargen staten? Det är ju i växande omfattning staten som intresserar sig för att själv leta efter och exploatera fyndigheter, och staten kommer säkerligen att följa de snåla principerna. Effekten av detta blir kanske att gruvbolagen kommer att framstå i en förklarad dager för de många fastighetsägarna, under det att staten kommer att hålla sig till dessa snåla principer som regeringen nu har fastslagit.

Jag tror att det kommer att tvinga fram en ändring av den här lagen så småningom, när man ser effekten av den på de berörda hållen.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till dels vår reservation nr 1, som berör tillämpningen av expropriationsrättsliga regler, dels vår reservation nr 3, som berör frågan om avgäld till markägare.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Som framgår av utskottets skrivning och som kammarens ledamöter väl kommer ihåg hade vi den 12 december i fjol gruvlagen och lagen om vissa mineralfyndigheter till behandling. Riksdagen antog båda dessa lagar, som ersatte de tidigare stenkols- och uranlagarna. Vissa meningsskiljaktigheter, som också har framförts här i dag, förekom emellertid vid behandlingen.

I dag återkommer ett par av de frågor vi då behandlade i motionsyrkanden, som har presenterats av herr Börjesson i Glömminge och herr Siegbahn.

I motionerna 1668 och 1669 upprepas tidigare yrkanden, riktade mot bestämmelserna i 4 kap. 4 § gruvlagen och 27 § minerallagen att expropriationslagen i viss utsträckning skall tillämpas vid bestämmande av ersättning till fastighetsägare för intrång och skada när mark tas i anspråk för gruvdrift eller för utvinning av mineraliska ämnen enligt bearbetningskoncession. Jag skulle helt kort kunna hänvisa till mitt inlägg 1974 gällande dessa frågor, men jag vill betona ännu en gång att utskottsmajoriteten hävdar att ersättningsreglerna bör, på samma sätt som motsvarande regler i annan lagstiftning, präglas av syftet att dämpa markvärdestegringen. Utskottsmajoriteten avstyrker motionsyrkandena, eftersom man inte finner skäl för någon annan bedömning än den som gjordes för två månader sedan.

Samma motioner innehåller också yrkanden om de båda lagarna skall kompletteras med bestämmelser om avgäld till markägare enligt de principer som gruvrättsutredningen föreslog.

Dessutom föreslås i motionen 1605 av herr Börjesson i Glömminge en mindre långtgående bestämmelse i minerallagen, innebärande att sådan avgäld skall erläggas vid utvinning av leror och torv men icke för andra mineraliska ämnen.

Utskottsmajoriteten finner ej heller på denna punkt anledning till ändring av decemberbeslutet 1974. Utskottet avstyrker motionsyrkandena om att bestämmelser om avgäld till markägare skall införas i de båda lagarna.

Herr talman! Med hänsyn till att riksdagen för så kort tid sedan behandlat dessa frågor finner jag det inte av behovet påkallat att hålla någon längre föredragning över utskottsmajoritetens beslut.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan att riksdagen avslår motionerna 1668, 1669 och 1605.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Herr Andersson i Storfors har, tycker jag, givit ett utomordentligt exempel på hur fången man är i expropriationslagens filosofi. Han talar här om att det gäller att förebygga en markvärdestegring. Om man hittar en gruvfyndighet uppe i Storuman eller långt borta i skogarna i Norrland, vad är det för markvärdestegring som kommer i fråga? Markvärdestegring är ju ett begrepp som hänför sig till vad kommuner och

företag eventuellt kan företa sig i tätorter. Den markvärdestegring som uppkommer sedan en inmutning eventuellt har ägt rum är av en helt annan typ och har inte någonting med denna sak att göra.

Det är alltså ett helt annat system som man försöker använda när man vill applicera expropriationslagen på dessa frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Regnéll och Siegbahn, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Siegbahn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Regnéll och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Siegbahn begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251

Nej - 46

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) reservationen nr 3 av herrar Regnéll och Siegbahn, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Börjesson i Glömminge begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Siegbahn begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 2 antar reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herrar Regnéll och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Siegbahn begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 101
Nej - 49
Avstår - 146

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 147
Avstår - 1

§ 9 Återinförande av affärstidsreglering

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 2 med anledning av motioner om återinförande av affärstidsreglering.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:91 av fru Nordlander m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för ett förbud mot öppethållande på sön- och helgdagar, inbegripet helgdagsaftnarna påsk-, pingst-, midsommar-, jul- och nyårs-afton, för butiker och varuhus, och hemställde till regeringen att förslag till författningstext härom utarbetades,

1975:284 av herr Gustavsson i Ängelholm m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att utredningen om affärstidslagens återinförande snarast tillsattes och bedrevs på ett sådant sätt att frågan kunde föreläggas riksdagen för beslut snarast, dock senast under vårriksdagen 1976,

1975:393 av fru Olsson i Helsingborg m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om skyndsamt förslag till en ny affärstidslag i enlighet med vad i motionen anförts,

1975:619 av herr Gustafsson i Byske (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att affärstidsregleringen återinfördes,

1975:904 av herr Fransson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

Nr 24

Fredagen den
21 februari 1975

*Återinförande av
affärstidsreglering*

Fredagen den
21 februari 1975

*Återinförande av
affärstidsreglering*

1. att förbud infördes mot att ha butiker öppna helgdagar samt trettondagsafton, påskafton, midsommarafton, julafton och nyårsafton,
2. att affärstidsregleringen återinfördes,
3. att dispensmöjligheter föreskrevs i lagen men att dispenssystemet tillämpades restriktivt och likformigt över hela landet,
4. att de anställda gavs medinflytande vid behandlingen av dispens,

1975:1608 av fröken Engman m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde förslag om en lagstiftning innebärande att godkännande av de anställdas organisation måste inhämtas vid fastställandet av öppethållandetiderna samt

1975:1646 av herrar Komstedt (m) och Werner i Malmö (m), vari hemställt att riksdagen som sin mening uttalade vad i motionen framhållits angående återinförande av affärstidslagen.

Utskottet hemställde

att riksdagen i anledning av motionerna 1975:91, 1975:284, 1975:393, 1975:619, 1975:904, 1975:1608 och 1975:1646 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört rörande inriktningen av utredningsarbetet om affärstiderna.

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. med bifall till motionen 1975:91 hos regeringen anhålla att förslag till lag om förbud mot öppethållande av butiker och varuhus med den inriktning som reservanten angett utarbetades,

2. avslå motionerna 1975:284, 1975:393, 1975:619, 1975:904, 1975:1608 och 1975:1646 i den mån de inte tillgodosetts enligt yrkandet under 1.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Frågan om söndagsöppethållande av butiker och varuhus har blivit ett återkommande ärende i riksdagen sedan affärstidslagen slopades. I det betänkande som nu föreligger behandlas sju motioner som väckts till årets riksdag. Flera av dem har konkreta yrkanden om en ny affärstidslag, men utskottets majoritet har nöjt sig med att i likhet med föregående år hänvisa till den utredning som skall tillsättas när affärstidsnämnden har gjort sin utvärdering av det fria öppethållandet. I utskottet tycks man nu vara överens om att det finns flera skäl som talar för någon form av reglering av butikernas öppethållande, men man är ännu inte beredd att förorda några konkreta åtgärder.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att det ligger en fara i att förlänga prövotiden. Konsumenterna anpassar sig till det ökade öppethållandet, vilket skapar det behov som nu finns, enligt vad man påstår främst från de stora affärskedjorna. Prövotiden är också farlig för närbutikerna, som inte kan hänga med i konkurrensen. De fria affärstiderna har skapat ett nytt konkurrensmedel som är uteslutande kommersiellt. Kakan som

skall delas, dvs. konsumenternas köpkraft, växer ju inte med ökat öppethållande. Om de stora affärerna, som lättast kan anställa extraarbetande, börjar införa söndagsöppet måste de små närbutikerna följa efter, vare sig detta är lönsamt eller ej, för att inte tappa kunder eller omsättning.

Närbutikerna kan inte heller hänga med när det gäller helsidesannonser i de dagliga tidningarna, oftast med reklam om lockpriser. Systemet med lockpriser innebär social orättvisa, därför att det marknadsföringssystemet gynnar de redan bäst ställda. Enbart inom Kooperationen används i dag mera pengar till att tala om tillfälliga prissänkningar än som används för varuinformation. Fabrikanter och grossister är också överens om att detta är fel, att det är osund reklam, men ingen är beredd att sluta, trots medvetenheten om att lockpriserna leder till prisfördyringar på övriga varor.

Det finns tre huvudargument mot fria affärstider: de medför höjda priser, de leder till nedläggning av mindre, ofta familjeägda eller kooperativa, närbutiker, och de resulterar i otillfredsställande arbetstider för de anställda och ett ökat utnyttjande av icke organiserade deltid-arbetande.

Det sista är enkelt att konstatera. Det finns i dag ca 275 000 arbetande inom handeln. Av dessa var år 1973 113 000 deltidanställda. Organiserade i Handelsanställdas förbund är ca 134 000. Det innebär en organisationsandel på mindre än 50 %.

Det ökade utnyttjandet av tillfällig extra personal och den ökade andelen deltidarbetande är anledningen till att de handelsanställdas organisationer så hårt driver frågan om en ny reglering av affärstiderna. Vid den ordförandekonferens som hölls i oktober 1974 om den kommande avtalsrörelsen berördes också de deltidanställdas problem. De deltidanställda utgörs som vi vet till övervägande del av kvinnor, vilkas största problem utgörs av en ojämn arbetstid och ojämn inkomst. Därav följer både ekonomisk och social otrygghet. De deltidarbetande är de som först drabbas av rationaliseringar och permitteringar. Korta arbetstider blir ännu kortare.

Trots att förbundet uppnått vissa förbättringar för den organiserade personalen återstår ännu mycket. Handelsanställdas förbund menar att en minsta arbetstid om 20 timmar per vecka måste införas, samtidigt som de deltidanställda måste få jämnare arbetstid och inkomst. Dessa frågor är avhängiga av en reglering av öppethållandet.

Hur verkligheten ser ut kunde vi höra i radioprogrammet Familjespeglern i tisdags. En vuxenstuderande flicka på 19 år, som på grund av sin ålder och föräldrarnas inkomst hamnat utanför studiestöd och lånemöjligheter, tvingades arbeta som kassabiträde i en affär för att klara livsuppehållet. Hon arbetade 15 timmar i veckan för en ersättning av 8 kr. i timmen. Även med 100 % ob-tillägg för arbete på söndagar var hon en billig arbetskraft för affärsinnehavaren. Hon var i alla fall 19 år. Yngre skolungdomar betalas ännu sämre. Och eftersom de inte är organiserade gäller inte avtalens regler om ob-tillägg. De kan därför utnyttjas ännu mer.

Arbetstiden – 15 timmar i veckan – är också anmärkningsvärd. För erhållande av flera av de avtalsbundna och lagstadgade sociala förmånerna går gränsen vid 16 timmar i veckoarbetstid. Med alla de möjligheter som motparten har är det sannerligen inte så enkelt för en facklig organisation att tillförsäkra sina medlemmar bra anställningsvillkor.

Attityden till öppethållandet har förändrats. Det gäller i varje fall Kooperativa förbundet, som i sitt remissyttrande över affärstidskommitténs betänkande 1970 om affärstidslagens slopande intog en klart positiv ståndpunkt och anslöt sig helt till kommitténs förslag. I kommentaren till årets riksdagsmotioner i denna fråga säger man nu i tidningen Vi:

”Stämningarna tycks vara sådana att man kan räkna med att handeln får gå tillbaka till det gamla systemet kanske redan 1976. Kooperationen kan knappast ha något att invända – möjligen finns det ett särskilt behov av söndagsöppet i storstadsområdena. Men Konsum/Domus, som alltid får ta de värsta smällarna från kritiken för att handeln vill tillmötesgå de grupper konsumenter som vill söndagshandla, har knappast något att förlora på en lagstiftning. Frivilliga uppgörelser med privathandeln har ju inte gått att nå.”

Men undersökningar visar att det inte är storstäderna som leder söndagsöppethållandet. Det är i stället städer som Helsingborg, Eskilstuna, Kalmar, Borås och Sundsvall som har mera söndagsöppet för 100 000 invånare än vad Stockholm har. Helsingborg har tiofalt mer söndagsöppna livsmedelsbutiker än vad såväl Stockholm som Göteborg och Malmö har. Detta visar att söndagsöppethållandet bottnar i konkurrensförhållanden, lönsamhetsproblem, överetablering och andra s. k. företagarproblem.

Vänsterpartiet kommunisterna är överens med handelns organisationer om att affärstidsfrågan har varit föremål för tillräckliga undersökningar och diskussioner för att ett snabbt ställningstagande skall kunna göras. Bakom de handelsanställdas krav om en skärpt affärstidslag står i dag stora delar av den samlade fackföreningsrörelsen och en bred konsumentopinion. Vi stöder den uppmaning som Handelsanställdas förbund riktar till regering och riksdag: Inför en skärpt affärstidslag snarast!

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen av herr Svensson i Malmö.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 2 har utskottet behandlat motioner som väckts från så gott som samtliga partier. I motionerna har återigen framförts förslag som syftar till att en affärstidsreglering i någon form bör komma till stånd. Det framgår av utskottets betänkande att utskottet har beaktat ett av handelsministern avlämnat interpellationssvar till herr Svensson i Kungälv. I detta svar framhöll statsrådet Feldt bl. a. att affärstidsnämnden ännu inte lämnat någon sammanfattande bedömning av verkan av fri affärstid, att nämndens arbete beräknas vara avslutat inom kort och att den av riksdagen begärda ut-

redningen kommer att tillsättas omedelbart därefter.

Med tanke på den situation som vi tidigare har haft här i riksdagen när frågan om affärstiderna stått under debatt är det i dag glädjande att nästan samtliga partiets representanter i utskottet har slutit upp bakom årets betänkande från näringsutskottet. Som framgår av detta anser utskottet att det är angeläget att affärstidsnämndens slutredovisning framläggs inom kort och att därpå följande utredningsarbete bedrivs med stor snabbhet.

Med tanke på de av motionärerna anförda skälen för återinförande av någon form av affärstidsreglering vill jag peka på vad utskottet i detta sammanhang har uttalat. Utskottet understryker att skäl kan, såsom framgår av motionerna, anses tala för en reglering i någon form av butikernas öppethållande. Utskottet förutsätter att den aviserade utredningen kommer att noga beakta detta alternativ och därvid bl. a. överväga frågan om de anställdas inflytande på detta område.

Men samtidigt har utskottet klart sagt ifrån att något ställningstagande nu av riksdagen, till förmån för en på visst sätt utformad affärstidsreglering, är utskottet inte berett att förorda.

Med hänsyn till årets nästan enhälliga utskottsbetänkande vill jag här yrka bifall till detsamma.

Till sist bara en liten kommentar till fru Nordlanders inlägg. Fru Nordlander säger: Vi från vänsterpartiet kommunisterna vill snarast återinföra affärstidsreglering. Men då är bara frågan den: Vad ligger i bedömningen "snarast"? Är det månader eller en längre tidrymd?

Om riksdagen skulle bifalla reservationen, blir regeringen ändå tvingad att bearbeta materialet om förändringarna i dagens och morgondagens detaljhandel för att över huvud taget kunna förelägga riksdagen ett lagförslag. Liksom utskottet är jag därför övertygad om att det är bäst för alla parter, inte minst för de handelsanställda, att affärstidsnämndens material blir föremål för en utredning så att det sedan kan ligga till grund för ett eventuellt lagförslag. Efter detta, fru Nordlander, är tiden inne att ta ställning till hur vi skall ha det med affärstiderna här i landet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Blomkvist säga att vänsterpartiet kommunisterna menar att de utredningar som redan finns ger tillräckligt underlag för en lagskrivning. Vi hävdar att det är bara vänsterpartiet kommunisterna som är konsekventa i denna fråga. Vi undrar vad det är som styr de övriga partierna.

Det har ju funnits en affärstidsnämnd som hela tiden har följt utvecklingen och som väntas göra en utvärdering av försöket med fria affärstider. Handels utredningsinstitut har också gjort egna utredningar som redovisats. Utskottet säger att man redan nu är klar över att det finns flera skäl som talar för en reglering av affärstiderna. Då blir man litet fundersam över vad det är som de nya utredningarna skall syssla med. Vilka direktiv skall de få?

Redan i början av 1972 vid ett möte i Göteborg sade handelsminister Feldt att om de fria affärstiderna, som infördes på prov, missbrukades fanns ett färdigt förslag till en skärpt lag. Alltså skulle det inte behöva ta särskilt lång tid att ändra lagen. Det kan väl förklara vad vi menar med "snarast".

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ändå så, fru Nordlander, att om regeringen över huvud taget skall kunna lägga fram ett lagförslag måste det finnas ett beslutsunderlag. Fru Nordlander hänvisar till det material som nu finns. Då är man naturligtvis mycket intresserad av vad vänsterpartiet kommunisterna har anfört i sin motion och vad fru Nordlander här har anfört i sitt inlägg.

Jag skulle vilja ställa två frågor som man inte kan få svar på i vare sig motionen, reservationen eller fru Nordlanders inlägg men som det borde vara värdefullt för regeringen att få besvarade. Jag frågar alltså fru Nordlander: Vilket öppethållande skall det vara på vardagarna enligt vänsterpartiet kommunisterna? Vilket öppethållande skall det vara på lördagarna? Det framgår nämligen inte av det material som nu föreligger.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl helt klart att öppethållandetiderna måste ingå i det lagförslag som vi förväntar oss skall komma. När nu handelsminister Feldt sagt att det redan finns färdiga förslag till en skärpt lag måste han väl ändå ha någon mening med det.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Innevarande år liksom tidigare har det väckts ganska många motioner här i riksdagen med yrkanden om en affärstidslag. Jag har deltagit i handläggningen av det här utskottsbetänkandet och avstått från att reservera mig på grund av att jag finner utskottsskrivningen positiv till en förändring på det här området. Den enda förekommande reservationen är den som vänsterpartiet kommunisterna har avlämnat.

Utskottet har med anledning av motionerna, som är sju stycken, hemställt att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anser om det utredningsarbete som avses genomföras om affärstiderna. Det starkaste underlaget för skrivningen i betänkandet är ett interpellationssvar av handelsminister Feldt som han nyligen gav här i riksdagen och där han talar om att den med förlängt förordnande sittande affärstidsnämnden kommer att redovisa sitt material angående erfarenheterna av den nuvarande, fria affärstidstillämpningen. Affärstidsnämnden, som fick förlängt förordnande från den 1 januari t. o. m. den 30 juni, kommer att inom en snar framtid framlägga vad den anser i den här frågan.

Den utveckling av de fria affärstiderna som skett under ett antal år har tagit mycket skiftande former runt om i landet, vilket tidigare har poängterats. När det gäller varuhus och fackhandel uppvisar i synnerhet

Kalmar, Helsingborg och Växjö en anmärkningsvärt hög procentandel butiker med förlängt öppethållande.

Missnöje med det nuvarande förhållandet har framkommit ganska starkt från de anställda och från mindre butiksinnehavare, som säger att de inte kan vara med i konkurrensen när både stora varuhus och många småbutiker har förlängt öppethållande. Missnöje har också kommit från människor i allmänhet, som tycker att man med femdagarsvecka bör ha möjlighet att under vardagarna handla de varor man behöver.

Vi kommer nog inte ifrån att söndagsöppet och förlängt öppethållande blivit ett konkurrensmedel mellan butikerna, i synnerhet från de stora varuhusens sida. Jag tror inte att så många här i landet vill återinföra den gamla affärstidslagen, men många vill ha något av en lagstadgad affärstidsreglering.

För min personliga del skulle jag – grovt tillyxat – vilja ha ett förbud mot öppethållande på söndagar och helgdagar samt vardagar efter kl. 20.00. För att anpassa denna lag till vad som oundgängligen kan vara nödvändigt skulle det finnas en dispensmöjlighet, som borde tillämpas restriktivt och likformigt över hela landet. Man måste på ett eller annat sätt ha något slags sil så att dessa dispenser ges till de försäljningsställen som oundgängligen behövs, samtidigt som systemet ger de anställda medinflytande bl. a. genom facket.

Öppethållande av butiker på söndagar har blivit betydligt mer allmänt än man från början avsåg och det gäller i synnerhet de orter ute i landet som jag här nämnde exempel på. Den utredning som föregick den tidigare affärstidslagen var ganska övertygad om att söndagsöppet endast skulle komma att tillämpas i storstäderna. Det har emellertid blivit ett annat förhållande. Som här tidigare berörts har man t. ex. inom fackhandeln gått in för söndagsöppet i ganska stor utsträckning.

Att jag i år inte har reserverat mig till utskottets betänkande beror på att utskottet har sagt att flera skäl talar för en reglering i någon form av butikernas öppethållande – vilket också herr Blomkvist nyss nämnde – och att den aviserade utredningen förutsätts pröva det alternativ som har berörts, att handelsministern i interpellationssvar uttalat att utredningen snarast skall tillsättas samt att utskottet skriver att detta utredningsarbete bör bedrivas med stor snabbhet. Dessutom är det ju känt att distributionsutredningens förslag kan förväntas inom inte alltför lång tid.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag i flera år har motionerat i denna fråga. Vid förra årets behandling av ärendet bifölls min motion om en utredning. Det framhölls då i debatten att det inte borde dröja för länge innan den tillsattes och att det borde vara en snabbutredning.

LO ansåg i sitt yttrande att utredningsarbetet borde kunna bedrivas

samtidigt med affärstidsnämndens arbete. Handelsanställdas förbund uttalade sig då också för en snabbutredning med sikte på affärstidslagens återinförande. Nu, ett år senare, kan det konstateras att den beslutade utredningen fortfarande inte är tillsatt, och det är att beklaga.

Handelsministern uttalade för kort tid sedan här i kammaren med anledning av en interpellation av herr Svensson i Kungälv att utredningen skulle tillsättas omedelbart sedan affärstidsnämnden slutfört sitt uppdrag. Det skulle som bekant ha skett vid det senaste årsskiftet, men nu har affärstidsnämnden fått sitt förordnande förlängt till den 1 juli, och så går det ytterligare ett halvår innan utredningen kommer i gång.

Nu må man hoppas att utredningen när den äntligen kommer i arbete också bedriver detta så att frågan snarast kan presenteras på riksdagens bord. Det var med tillfredsställelse man tog del av handelsministerns uttalande i interpellationsdebatten att det är "alldeles klart att det blir en särskild utredning och att dess sammansättning kan behöva bli en annan än affärstidsnämndens.

Jag anser det vidare helt klart att utredningsarbetet kommer att kunna bedrivas med snabbhet. För det första finns allt utredningsmaterial nu framtaget – jag anser inte att utredningen skall behöva göra några egna omfattande utredningar annat än i så fall undantagsvis. För det andra avser jag att i direktiven framhålla att skyndsamhet är av nöden."

Detta handelsministerns uttalande och utskottets positiva ställningstagande till motionerna tolkar jag på det sättet att det trots affärstidsnämndens förlängda förordnande ändå kan ske någonting snabbt i den här frågan, och därför, herr talman, har jag inget yrkande utan kommer att biträda utskottets hemställan.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Herr Blomkvist har som talesman för utskottet deklarerat att affärstidsnämndens arbete snart är avslutat och att den av riksdagen begärda utredningen därefter skyndsamt, med betoning på skyndsamt, kommer att tillsättas och att den skall komma med ett ställningstagande att föreläggas riksdagen. Det är det löftet som gör att jag i dag skall avstå från att yrka bifall till motionen 1646 av herr Werner i Malmö och mig.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag har lyssnat på fru Nordlander men saknar fortfarande en upplysning.

Mycket noga har jag läst kommunisternas motion och Jörn Svenssons reservation. Han säger där: "– – – förbud bör införas mot öppethållande på sön- och helgdagar, inbegripet helgdagsaftnarna påsk-, pingst-, mid-sommar-, jul- och nyårsafton. Någon dispensmöjlighet bör inte inskrivas i lagen." Det är alltså förbud mot öppethållande både helgdagar och helgdagsaftnar. Då undrar jag hur det skall gå under påsken när vi skulle få fyra dagar i följd med lag om stängt i alla affärer: långfredagen, påsk-

aftonen, påskdagen och annandag påsk.

Fyra dagar i följd stängt i alla affärer, det kräver alltså kommunisterna. Då vill jag fråga om en detalj, som jag undrar hur man skall klara. Massor av hushåll är beroende av att ha färsk mjölk hemma, inte bara barnfamiljerna. Skall de lagra mjölken i fyra fem dygn eftersom de inte får någon chans att köpa ny?

Tänk er en barnfamilj med tre fyra barn. De konsumerar kanske 3 eller 4 liter – ibland mer – om dagen. De måste ha till skärtorsdagens eftermiddag och kväll, till långfredagen, till påskaftonen, till påskdagen, till annandag påsk och till morgonen därefter. Det blir åtminstone 15–20 liter som man måste bära hem och lagra. Det går väl för de familjer som har väldigt stora kylskåp. Men vad händer med de andra, fru Nordlander, som bara har mindre kylskåp? Mjölken lär inte hålla sig i fyra fem dagar om den förvaras i rumstemperatur.

Så undrar jag också hur det skall gå för de människor som inte har kylskåp alls här i landet. Kommunisterna tror kanske att alla människor i Sverige har kylskåp. Jag har bett riksdagens upplysningstjänst att kontrollera läget. Enligt 1969 års hushållsbudgetundersökning var 222 000 hushåll i Sverige utan kylskåp. Av dem var 60 000 pensionärshushåll utan kylskåp. Siffrorna har troligen förbättrats något sedan dess, men enligt upplysningstjänsten är förändringen på kylskåpssidan sannolikt "av mindre omfattning".

Dessa människor är mycket beroende av att skaffa sig färskvaror var eller varannan dag. Om affärerna blir stängda för dem i fyra fem dygn, som kommunisterna kräver lag på, blir det naturligtvis omöjligt för de här människorna att hålla sig med färsk mjölk. I rumstemperatur blir mjölken i regel sur efter ett par dagar.

Min fråga är alltså rent praktisk. Den handlar bara om en del av kommunisternas reservation. Men jag skulle tro att tusentals människor här i landet är rätt nyfikna på svaret. Hur klarar man sig, fru Nordlander, dels i stora barnfamiljer, dels i hushåll utan kylskåp om alla affärer är stängda fyra fem dygn i sträck? Skall man börja dricka sur mjölk eller får man övergå till vatten och lingondricka, till läskedryck och lättöl?

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Ja, herr Ahlmark, vi menar precis vad vi säger. Det skall inte vara några dispenser för söndagsöppet eller för de här helgdagarna.

När det gäller barnfamiljerna är väl sexbarnsfamiljer numera undantag. De flesta har också kylskåp, och redan i dag handlar man mjölk för flera dagar. Den är ju datumstämplad.

Om de fria affärstiderna skall fortsätta kommer alla närbutiker att försvinna. Då tvingas man i alla fall att handla på de stora varuhusen och stormarknaderna som ligger långt bort och att köpa stora kvantiteter mjölk för att klara det hela.

Man kan, herr Ahlmark, naturligtvis mycket väl dricka sur mjölk. Det går väldigt bra, och det är kanske hälsosammare än att dricka söt

*Återinförande av
affärstidsreglering*

mjölk. Det finns också annat att dricka.

Jag vill ställa en motfråga till herr Ahlmark: Vill herr Ahlmark och folkpartiet ha söndagsöppet kvar?

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Utskottet är enhälligt bortsett från kommunisterna. Vi kommer att rösta på utskottsmajoritetens förslag. Debatten gäller nu kommunisternas reservation. Det var den jag frågade om.

Jag utgick inte från någon sexbarnsfamilj. Jag talade för en halvtimme sedan med en familj här som visst hade tre barn. De gör av med 4 liter mjölk om dygnet. De skulle under en kommunistisk påsk med stängt fyra fem dygn i sträck tvingas köpa in 15–20 liter mjölk. Nu har de tur, för de har ett jättelikt kylskåp. De skulle klara en kommunistisk påsk. Men för dem med mindre kylskåp går det inte lika bra.

Nu säger fru Nordlander att de flesta har kylskåp. Ja, det är alldeles riktigt. Men en undersökning, som riksdagens upplysningstjänst har vidarebefordrat till mig, visar alltså att 222 000 hushåll saknade kylskåp 1969 – av dem 60 000 pensionärshushåll – och förbättringen har varit "av mindre omfattning" sedan dess.

Fru Nordlander säger ändå att de flesta har kylskåp, underförstått att man kan strunta i dem som inte har något. Det är ett klart besked. Men jag tycker *inte* att man skall strunta i dem.

Fru Nordlander säger också att man kan dricka *sur* mjölk. Det är lösningen på den kommunistiska påsken. Det var väl det jag anade. Vpk:s budskap till väljarna: *Drick sur mjölk på påsken!*

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tror att de flesta i dag klarar inköpen, även om det inte skulle vara öppet de här dagarna. Det är min uppfattning.

När jag talade om sur mjölk trodde jag att herr Ahlmark skulle förstå vad det var fråga om. Dricker aldrig herr Ahlmark filmjölk? Det är ett mycket, mycket bra komplement. Den håller säkert också i flera dagar. Barn äter faktiskt filmjölk. Detta borde inte vara något problem, inte ens för herr Ahlmark.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 276
Nej – 17
Avstår – 7

Nr 24

Fredagen den
21 februari 1975

*Etableringen av
stormarknader*

§ 10 Etableringen av stormarknader

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 3 med anledning av motioner om etableringen av stormarknader och om stöd åt nedläggningshotade närbutiker.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:898 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Röstånga (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhänga ett förslag till lag om temporärt etableringsförbud för stormarknader snarast förelades riksdagen,

1975:1602 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c) samt

1975:1638 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om omedelbart temporärt stopp för etablering av externa stormarknader, i avvaktan på de åtgärder som kunde aktualiseras med anledning av distributionsutredningens betänkande.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:898 och 1975:1638,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1602.

Reservation hade avgivits av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Svensson i Malmö (vpk) och Petersson i Ronneby (c) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionerna 1975:898 och 1975:1638 hos regeringen skulle anhänga ett förslag till lag om temporärt etableringsförbud för stormarknader snarast förelades riksdagen.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Frågan om temporärt etableringsförbud för stormarknader som förs fram i motionerna 898 och 1638 och som behandlas i det nu aktuella betänkandet nr 3 från näringsutskottet har tidigare – 1973 och 1974 – varit föremål för riksdagens prövning.

Näringsutskottets majoritet har i år liksom 1973 och 1974 inte varit mottaglig för de synpunkter som vi reserverar oss motivera ett tem-

*Etableringen av
stormarknader*

porärt. etableringsförbud för stormarknader. Utskottsmajoriteten framhåller dock att det är en angelägen fråga som tas upp i dessa motioner, men anser att dess ställningstagande är lika relevant i år som tidigare, eftersom utskottsmajoriteten vill avvakta distributionsutredningens förslag. I huvudsak instämmer utskottet dock i den bedömning och den oro som kommer till uttryck i motionerna.

Åren 1973 och 1974 har utskottet hänvisat till att man väntade ett betänkande från distributionsutredningen. Något sådant har emellertid inte framlagts. I år förutsätter utskottet att utredningens betänkande skall komma under 1975.

Argumenten i den här frågan är väl kända, och det har förts många och långa debatter i riksdagen i ärendet. Jag skall därför endast i några punkter beröra vad som ligger till grund för motionen. Den oro som vi reseranter känner inför etableringen av stormarknaderna delas av många. Det överklagningsärende som gick upp till regeringen förra året visade att även den är orolig för den stormarknadsetablering som pågår.

Vilka är då argumenten mot dessa livsmedelstundror? Ja, stormarknaderna är ju baserade på bilburna kunder – icke bilburna kunder gör sig inte besvär. Några kollektiva transportmedel finns sällan. Kunden får själv bära sina distributionskostnader. Kunden köper också mycket och eventuellt billigare. Men kunderna räknar sällan ut sina transportkostnader och lägger dem till varupriset. Såvitt man kan bedöma gör de många gånger liten eller ingen vinst.

Dessa köpmarknaders extrema uppläggnings gör också att de är sårbara. Det framgick inte minst under fjolårets oljekris då stormarknaderna fick ett kraftigt kundbortfall, eftersom människorna inte ansåg sig ha råd att spendera pengar på bensin för besök på dessa.

Stormarknaderna är inte någon tillgång för handikappade eller sjuka människor och självfallet inte heller för ensamstående eller för unga familjer, som inte har råd att ha egen bil. Ett av de problem som tagits upp i motionerna är att etableringen av stormarknader innebär en utglesning av butiks nätet i stadsbilden. Utskottet hänvisar dock till att kommunerna har planmonopol, och det är i och för sig alldeles riktigt. Men planeringen av stormarknader är ju inte någon lokal fråga, eftersom det för en sådan behövs ett befolkningsunderlag på ungefär 100 000 personer. Det är alltså inte bara en enda kommun som bör ta ställning till om en stormarknad skall få etableras.

Herr talman! Vi reseranter vidhåller vårt åren 1973 och 1974 framförda yrkande att, med hänsyn till att varuhandels struktur snabbt håller på att förändras, åtgärder bör vidtas för att motverka en ytterligare koncentration. Vi hävdar, som vi skriver i reservationen, att det inte är rimligt att avvakta distributionsutredningens kommande betänkande och eventuella förslag till åtgärder som detta kan ge anledning till. Vi anser därför att ett temporärt etableringsstopp bör införas för stormarknader.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Det här är en fråga om butikshandelns utveckling som återkommer år efter år. I två motioner – dels av herr Olof Johansson i Stockholm, dels av herrar Andersson i Örebro och Petersson i Röstånga – begärs ett temporärt förbud mot att tillskapa flera stormarknader. I en tredje motion föreslår herrar Bengtsson i Göteborg och Pettersson i Örebro stödåtgärder avseende nedläggningshotade närbutiker.

Att närbutiker hotas av nedläggning är naturligtvis en följd av anordnandet av varuhus och stormarknader. Riktigast vore givetvis att förhindra att stora varuhus utanför tätorterna kommer till stånd, och därför kan man egentligen sammankoppla strävandena i de olika motionerna. Problemen sammanhänger med varandra.

Så länge storvaruhuset var någonting nytt var de intressanta, tyckte man, och liksom en fläkt av stora världen. Men när man så småningom kom underfund med avigsidorna – bl. a. som här har relaterats, att mindre närbutiker och serviceställen inte kunde bestå utan undan för undan stängdes på grund av dålig lönsamhet – var det inte längre så trevligt med den utveckling av butikshandel som man plötsligt fann sig stå inför.

Utskottsmajoriteten ger ju rent allmänt samtliga motionärer rätt, men man vill gå litet saktare i backarna när det gäller eventuella åtgärder. Vi vet emellertid att det tar lång tid att planera och lokalisera ett nytt storvaruhus, och då kan en hel del hinna ske med den mindre handeln, som är mycket önskvärd, innan man får grepp om frågan.

Utskottet vill gärna vänta och se vad varudistributionsutredningen kommer till för resultat. Vi har, som jag tidigare har nämnt, fått veta att den publicerar sitt betänkande inom den närmaste tiden.

Det är naturligtvis riktigt som utskottet anger, att kommunerna genom sitt planmonopol har vissa möjligheter att förhindra storvaruhus. Jag har också observerat att en del kommuner i sin regionala planering har övervägt om de ändå inte skulle överge tanken på byggandet av storvaruhus. Det visar samtidigt att motionärerna här är inne på riktiga vägar och har ett visst gensvar inom den kommunala planeringen. Jag har själv erfarenhet av detta från regionplaneringen inom det område jag kommer från.

I det här läget får vi väl hoppas att man, när ett bättre faktaunderlag eventuellt föreligger från varudistributionsutredningen, på nytt kan ta upp frågan på allvar. Eftersom man ändå anser att det är en stor olägenhet, om handelns strukturomvandling mot storvaruhus fortgår, vore det bäst att införa ett temporärt stopp för varuhusbyggande innan icke önskvärda följder för småhandeln blir för svåra.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen i näringsutskottets betänkande nr 3.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! De s. k. stormarknaderna eller externa varuhusen är en företeelse som är vållad av den kapitalistiska koncentrationen. När vpk tar ställning för ett etableringsförbud är det därför att dessa anläggningar är emot folkflertalets intressen, både den stora majoriteten lönarbetares och de små butiksägarnas. Vi menar f. ö. att förbudet borde vara konstant och inte bara temporärt.

På en rad områden har de externa varuhusens verksamhet effekter som står i strid med varje strävan efter social utjämning och solidaritet. De står också i strid med en ansvarsfull och socialt progressiv samhällsplanering.

För det första är de externa varuhusen i sig själva konstruerade för ett köpunderlag, vars geografiska omfattning medvetet går utöver det tätortslokaliserade butiks- och varuhusnätet. De skapar därmed nya trafikbehov, och de gör detta i ett läge när väg- och trafiksituationen redan är ansträngd och vållar stora samhälleliga kostnader.

För det andra minskar stormarknadernas regionala inriktning underlaget för lokala butiker. Vad som vinnas av stormarknaderna, förloras av den tätortsbundna handeln och kvartershandeln. Förlusten blir i verkligheten större än tillskottet i omsättning för stormarknaderna. Konsumenternas transportkostnader ökar, vilket ju vid varje given konsumtionsnivå måste minska den totala köpkraften för andra ändamål.

För det tredje medför etablering av stormarknader felaktiga och belastande plansituationer. Kostnader för avfartsvägar, säkerhet, parkeringsytor m. m. ökar. Dessa problem blir större än vid centralisering inom tätortsområdena, där man delvis kan utnyttja befintliga basinvesteringar. Erfarenheten visar också att kommunernas s. k. planmonopol inte leder till något grepp på läget. Butikskedjornas påtryckningar och självgjorda planförslag är en alltför hård nöt för svaga kommunalmän.

För det fjärde leder stormarknaderna till ökad övervältring av transportarbetet på konsumenterna. Självhämtning, s. k. cash and carry, och ökning av bilbaserade köpresor och avstånd verkar i denna riktning.

För det femte leder stormarknadernas prispolitik till förvridda pris- och kostnadsrelationer. Att stormarknaderna i vissa fall bjuder skenbart fördelaktiga priser motverkas av övervältringen av transportarbete, höga plankostnader, samhälleliga trafikproblem. Till bilden hör också de kvantitetsrabatter som butikskedjorna tilltvingar sig och som inte har någon reell bakgrund i fråga om lägre kostnader. Stormarknaderna är ofta initiativtagare till prismanipulationer och erbjudanden som inte har någon täckning i reella kostnadsförhållanden. De förvrider därmed marknad och köpkraft på ett vilseledande och för kvartershandeln diskriminerande sätt.

För det sjätte leder externa stormarknader till en uttunning av sortiment och service i tätortsområdena. Vissa varor upphör att finnas i tätortens butiker och varuhus och tillhandahålls bara i externvaruhuset.

För det sjunde medför stormarknaderna direkta sociala orättvisor. Det

är de redan illa ställda bland konsumenterna som drabbas. De som missgynnas är låginkomsttagarna, det är arbetarungdomen, de studerande, pensionärerna, människor med rörelsehinder, ensamföräldrar med barn, de billösa – som faktiskt fortfarande är i majoritet inom befolkningen i det här samhället. Stormarknadens filosofi är: Du skall vara bilburen, du skall ha råd med de stigande bensinkostnaderna, du skall vara köpkraftig och gärna göra stora engångsköp, du skall klara din transport själv, du skall vara prylinriktad – bra karl reder sig själv. Detta är segregering, detta är diskriminering.

För det åttonde slutligen, har vi den samlade sociala ideologin bakom de tendenser som manifesterar sig i bl. a. stormarknaderna – köpandets och kommersialismens filosofi. Det är en filosofi som berör den mest centrala av samhällseliga frågor: vad människorna skall göra av sina liv och sin tid. Skall de tillbringa fritiden i skvalmusik under köpande? Skall de låta sitt tänkande kretsa kring de varor kapitalet bjuder ut?

Skall de kräva att handelns folk ställer upp på övertid för att betjäna dem? Skall de ströva omkring med barnen i varuhustillvarons glitter? Eller skall de se mer stramt och funktionellt på köpande och konsumtion? Skall de i stället ägna sig åt kulturen, åt den samhällseliga verksamheten omkring sig, åt sin egen plats och roll i den samhällseliga verkligheten och åt sitt medvetande om denna verklighet?

Staten och lagstiftarna kan gynna resp. missgynna dessa olika tendenser. Det vore rimligt om vi för ovanlighetens skull gynnade medvetandet framför köpandet.

Herr talman! Man kan kritisera stormarknaderna och det tänkande de representerar från ganska olika utgångspunkter. Dessa utgångspunkter kan vara socialistiska, de kan naturligtvis också vara socialliberala. Utifrån olika åskådning kan man lägga olika tyngd i kritikens skilda delar. Jag har här redogjort för mitt partis viktigaste utgångspunkter och därmed klargjort varför vpk ämnar rösta för reservationen.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Den här frågan har – som tidigare påpekats – debatterats i flera år, och det är naturligtvis svårt att komma med några nya argument i själva sakfrågan. Jag vill dock erinra om att riksdagen tidigare har avslagit framställningar om temporärt förbud mot etablering av stormarknader.

Som framgår av utskottets betänkande har både reservanter och motionärer även i år uttalat sig för att tillfälligt stoppa utbyggnaden av stormarknader, i avvaktan på distributionsutredningens betydelsefulla arbete. I detta sammanhang bör vi då komma ihåg att etableringsstoppet berör bara ett distributionsled inom detaljhandeln.

De som står bakom reservationen hävdar nu liksom tidigare bl. a. att varuhandeln håller på att snabbt förändras och att åtgärder måste vidtagas för att motverka en ytterligare koncentration.

Även i år har också utskottsmajoriteten uttalat sin oro över utveck-

lingen inom detaljhandeln. I sitt betänkande framhåller utskottet att utvecklingen inom dagligvaruhandeln gör det nödvändigt att överväga om samhällets inflytande på den framtida distributionsstrukturen bör utökas.

Men för att vi över huvud taget skall kunna klara en ganska rimlig avvägning mellan olika intressen – sådana som viktiga intressefrågor mellan parterna inom detaljhandeln, konsumenternas krav på tillfredsställande detaljhandelsstruktur, utbud och pris – kommer det att behövas tillgång till allt det faktaunderlag som distributionsutredningen skall lägga fram. Detta innebär att utskottsmajoriteten, i motsats till reservanterna, anser att utredningens arbete bör avvaktas innan riksdagen tar ställning till eventuella förslag till åtgärder för att förbättra detaljhandelsstrukturen.

Det finns all anledning att här erinra om att distributionsutredningen befinner sig i slutskedet av sitt betydelsefulla arbete och enligt uppgift avser att avlämna sitt betänkande under året.

I den aktuella debatten om detaljhandelsstrukturen är det alldeles uppenbart att kommunerna när det gäller framställningar om nyetablering av stormarknader arbetar med större vaksamhet än tidigare. Men jag skall återkomma till detta litet längre fram i mitt anförande.

Trots att jag inte hade tänkt göra det vill jag ändå nu, efter herr Svenssons i Malmö anförande, redovisa ett material som måste tillmätas viss betydelse i sammanhanget. En av länsstyrelsen och landstinget tillsatt arbetsgrupp har haft i uppgift att undersöka stormarknadshandeln i Stockholms län och har under hösten 1974 avlämnat sitt betänkande. Arbetsgruppen kom fram till att det som en första utredningsetapp var nödvändigt dels att genomföra en allmän beskrivning av landets stormarknadshandel, dels att om möjligt försöka belysa effekterna av stormarknadsetableringar på den övriga detaljhandeln, främst då inom livsmedelshandeln. Detta skulle sedan ge underlag för ställningstagandet till frågan huruvida en allmänt restriktiv hållning gentemot stormarknadsetableringar kunde vara befogad. Jag vill här göra en kortfattad sammanfattning av utredningens promemoria.

År 1972 svarade fem stormarknader för omkring 4.5 % av den totala livsmedelsförsörjningen i Stockholms län. Utredningen kom vidare fram till att stordriftsformerna är mycket betydande, men att de egentliga stormarknaderna inte utgör något mer uppseendeväckande inslag däri. Det innebär alltså att det förekommer koncentrationer inom andra distributionsled än stormarknaden. Vidare har butiksstrukturen i den betydelsefulla mellangruppen med 1–5 milj. kr. årsomsättning varit relativt stabil. Utredningens bedömning är att de genomförda studierna inte tyder på att det f. n. erfordras etableringsrestriktioner mot stormarknadshandeln i avsikt att därmed mera allmänt skydda övrig livsmedelshandel.

Det kan räcka med det anförda. Jag är medveten om att stormarknadshandeln spelar en annan roll i distributionsstrukturen inom ett storstadsområde än inom övriga delar av landet. Men att jag nu för fram dessa fakta, hämtade ur utredningens betänkande, får självfallet inte tolkas så att utskottet skulle nonchalera riskerna med etableringen av

för många stormarknader. Tvärtom. Som jag tidigare anført har utskottet uttryckt sin oro inför den ökade etableringen av stormarknader. Men eftersom debatten om stormarknaderna i betydande utsträckning har saknat underlagsmaterial och argumenten i vissa sammanhang har baserats mera på tro än på vetande är det bra att genomföra sådana undersökningar som nu gjorts i Stockholms län. Det skulle vara synnerligen värdefullt om andra kommunala huvudmän gjorde liknande utredningar.

Alla känner till att det redan i dag finns möjligheter för berörda organ att påverka butiksstrukturen i kommunerna. Detta har också framhållits av tidigare talare i dag. Redan nu kan kommunerna t. ex. planera på ett sådant sätt att den mark som man vill ha bebyggd blir så attraktiv som möjligt för en önskad butiksstruktur. Dessutom kan kommunerna styra detaljhandelsstrukturen genom den kommunala trafikplaneringen. Det finns inte minst i Stockholm och i Göteborg exempel på genomförda trafikplaneringar som medfört många förändringar för olika detaljhandelsformer och i samband därmed för berörda konsumenter. Det är bl. a. mot denna bakgrund som utskottet menar att kommunerna i dagens läge genom det kommunala planmonopolet faktiskt i väsentliga hänseenden bestämmer förutsättningarna för detaljhandeln i kommunerna.

Beträffande utskottets behandling av motionen 1602 vill jag hänvisa till utskottets betänkande. Men jag vill också framhålla att utskottet anser att önskemålet i motionen i stor utsträckning har tillgodosetts i direktiven till distributionsutredningen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Det är säkerligen en mycket viktig fråga som vi behandlar i dag. När vi förra året diskuterade denna fråga i utskottet ställde vi från moderata samlingspartiet oss bakom majoritetsutlåtandet. Vi räknade då med och hoppades på att distributionsutredningen till i år skulle ha framlagt sitt betänkande. Det skulle ge oss möjlighet att på ett mera seriöst sätt ta ställning till frågan, vad som skall hända med stormarknaderna, med den allmänna varudistributionen över huvud taget. Nu har så inte skett, och vi kan inte fatta något avgörande beslut.

Trots att jag har sympatier för de synpunkter som här framförts från folkpartister och centerpartister har jag svårt att ansluta mig till den reservation som föreligger. I den anholder man bara om att regeringen snarast skall förelägga riksdagen ett lagförslag om temporärt etableringsförbud. Vi vet ju inte hur snabbt regeringen önskar arbeta, och det är troligt, ja, nästan säkert, att regeringen inte skulle lägga fram ett sådant förslag innan distributionsutredningen framlagt sitt betänkande. Från den synpunkten är reservationen meningslös.

Dessutom har jag inhämtat att kommunerna – jag säger detta i anslutning till vad herr Blomkvist sade – f. n. inte lämnar några tillstånd till nya stormarknader. Det är endast de som redan har fått tillstånd

som kan fortsätta med sin planering. En reservation av detta slag fyller då inget syfte. Jag kommer därför att lägga ned min röst vid omröstningen.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det finns flera skäl för reservanternas att hålla fast vid sin mening.

Av parlamentarisk erfarenhet vet vi vad som blir resultatet när man i en allmänt hållen utskottsskrivning uttrycker sin oro över en tendens men inte föreslår några som helst konkreta åtgärder för att komma till rätta med tendensen utan bara avvaktar ytterligare beslutsunderlag: det medför endast att tendensen blir starkare. I realiteten är det detsamma som att säga: Vi gör ingenting åt detta, vi vill inte göra någonting åt det. Av opinionsmässiga skäl kan man inte säga det rent ut, men det är den sakliga effekten av att inte göra någonting.

Herr Blomkvist refererade resultaten av vissa undersökningar och menade att man måste undersöka detta mycket noggrant innan man kan ta ställning. Ja, det hade då verkligen inte varit någon svårighet att ta ställning med utgångspunkt i de praktiska erfarenheterna i det verkliga livet. Vad som är effekterna av denna utveckling och hur konsumenterna ser på detta borde ju konsumentkooperationen kunna ge besked om – där har man ju en verklig kanal till konsumenterna. Varför skall man överlämna den saken till länsbyråkratin, som – det måste jag säga trots att jag själv tillhör den – ibland har en överdriven önskan att i det oändliga utreda, inventera, belysa osv. och skjuta alla avgöranden på en avlägsen framtid?

Det finns dessutom ett speciellt skäl till att nu fatta ett beslut. Om man inte vet riktigt hur man i framtiden vill ha det, så skall man naturligtvis akta sig för att uppmuntra tendenser som stärker de förhållanden som man är oroad över. Från utskottsmajoritetens utgångspunkt – nämligen att man är oroad över denna tendens – hade det logiska varit att säga sig: Vi kan inte nu bestämma oss definitivt för om vi i framtiden skall ha ett förbud eller om vi skall tillåta viss sådan här etablering. Låt oss därför nu införa ett temporärt förbud. Därigenom förhindrar man den utveckling som är den farliga, nämligen att det under tiden uppstår en rad ytterligare sådana här anläggningar – för sådana kommer naturligtvis att uppstå, även om konjunkturen just för ögonblicket inte är särskilt gynnsam för det. Men släpper man fram en sådan tendens, så låser man sig år för år allt hårdare för att i princip godkänna den. Om utskottsmajoritetens oro är en äkta oro, herr Blomkvist, och inte bara en oro för galleriet, så hade det logiska varit att säga: Låt oss införa ett temporärt förbud tills vi får ett bättre utredningsunderlag. När det kommer kan vi fatta beslut i frågan, om vi skall göra förbudet permanent eller släppa efter på det.

Vad som vidare ger anledning till oro i det här sammanhanget är just att utvecklingen marscherar framåt steg för steg. Så länge man ingenting

gör, och så länge man dessutom överlämnar det eventuella görandet i händerna på dem som man vet har något dubbelbottnade intressen, får man ingen säker lösning alls av de här frågorna.

Det är också en annan oklarhet i herr Blomkvists anförande här och i utskottsmajoritetens betänkande: det talas om vikten av en avvägning mellan olika intressen. Det är intressant. Flera miljoner konsumenters intressen skall då plötsligt av en liten grupp experter "avvägas" – givetvis mot de stora butikskedjornas, enligt herr Blomkvist, lika berättigade intressen! Det är just dessa glidande formuleringar som man har anledning att vända sig mot. Vad är det som skall övervägas? Vems skäl är det som skall lysa igenom? Är det butikskedjornas skäl? Skall man ge en hand åt dem, eller skall man inte göra det? Det är det ni inte svarar på.

Herr Blomkvist borde i egenskap av gammal kooperatör – jag själv är uppvuxen i en familj där man varit kooperativt organiserad sedan 1908 – i praktiska livet ha sett hur det här fungerar.

Låt oss som exempel ta vad som hände i Gävle när Kooperationen etablerade sin stormarknad ute i Valbo! Då gick det plötsligt inte att köpa möbler inne i staden. De som inte var bilburna, de som var gamla, de som hade svårt att gå, de som måste släpa ungarna med sig när de skulle ut och handla kunde inte köpa möbler, hemtextil och en rad andra varor – även barnkläderssortimentet tunnades ut betydligt och flyttades ut en mil utanför staden. För dem som ville handla kooperativt gick det alltså inte att handla kooperativt så länge de höll sig inne i staden, ifall de ville ha sådana varor. Dessutom blev det avsevärt besvärligare att ta sig dit och dädan och att transportera varorna med sig.

Likadant var det i Rosengårdsområdet i Malmö. Där fanns det olika önskemål, som bröts mot varandra och där den lokala Kooperationens ledare tyvärr intog den ståndpunkten, att de skulle understödja och gå med i Rosengårds centrum, som ju är ett storvaruhus – även om det råkar ligga inne i en tätort och inte utanför, bygger det på samma princip. Följden blev att många av dem som bodde i området fick mer än en kilometers gångavstånd till närmaste butik. Det fanns också de som förordade andra lösningar, nämligen att man skulle ha en mera spridd butiksstruktur.

Sedan till frågan om det kommunala planmonopolets effektivitet.

När jag tjänstgjorde som länsplanerare i Kristianstads län hade vi där ett praktexempel på hur det monopolet fungerade i det s. k. Välaprojektet, ett stort externvaruhus som skulle anläggas och där två kommuner – Klippan och Åstorp – kämpade om på vilken sida om gränsen detta externvaruhus skulle ligga. Det lades där t. o. m. fram förslag om någonting så horribelt som att anlägga en permanent villabyggelse i anslutning till det där externvaruhuset. Hur gick det med det kommunala planmonopolet där? – Det riktiga hade naturligtvis varit att utnyttja det så, att man hade sagt: Det där vill vi inte ha; vi vill inte ha den där anläggningen! Trafikpolitiskt sett är den orimlig, och från konsumenten-

ternas synpunkt leder den till ökat besvär. Dessutom kommer man med ett planförslag som socialt och byggnadspolitiskt är fullständigt orimligt. Men så skedde inte, därför att den finansherre som stod som initiativtagare till det hela, väl medveten om det kommunala planmonopolets bräcklighet i den maktpolitiska politiken, kunde driva igenom sina planer genom att spela ut kommunerna mot varandra.

Det är utifrån den praktiska verkligheten, herr Blomkvist, som man också måste dra praktiska slutsatser. Då räcker det inte att komma med allmänna fromma förhoppningar och dunkelt tal om avvägning mellan olika intressen – vad nu det skall betyda.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Först kan jag personligt notera med glädje att herr Svensson i Malmö är kooperatör, men samtidigt kan jag inte komma ifrån att det väl ändå är så att herr Svensson inte deltar aktivt i det kooperativa arbetet. De exempel som han tagit fram, Gävleförningen och Solidar i Malmö, är nämligen föreningar som består av medlemmar och där medlemmarna är representerade i olika beslutande organ. Dessa organ är med och fattar beslut om vilken butiksstruktur som konsumentkooperationen på resp. orter skall ha. Det är alltså inte någon byråkrati, herr Svensson, som bestämmer vilken butiksstruktur som en förening skall ha, utan det är medlemmarna i dessa föreningar som indirekt genom sina representanter fattar beslut. Skulle representanterna inte sköta dessa uppgifter på ett tillfredsställande sätt får demokratin fungera där som på alla andra platser: man får se till att det kommer in andra människor som har en annan uppfattning som ligger i linje med den som majoriteten av medlemmarna har. Jag drar den slutsatsen att majoriteten av medlemmarna i de föreningar som herr Svensson hänvisat till har ställt sig bakom butiksstrukturen och då alltså accepterat stormarknader i den mån föreningarna har sådana.

Herr Svensson i Malmö säger att utskottet icke skall ta hänsyn till den byråkrati som finns på länsplanen. Jag har personligen ingen erfarenhet från sådan byråkrati, men det har ju herr Svensson. Skulle hans vittnesmål här vara riktigt att vi har en så tungt arbetande byråkrati på länsplanen och att man där inte är intresserad av att få fram arbetena på sådant sätt att det gagnar medborgarna, då är det naturligtvis mycket tråkigt och besvärligt. Jag har inte samma uppfattning som herr Svensson, jag har också erfarenhet från länsmyndigheters arbete. Jag vill understryka att det är inte bara länsmyndigheterna utan även Stockholms läns landsting, där förtroendevalda är med och fattar beslut, som har kommit fram till de slutsatser som jag tidigare framfört. Det måste väl ändå i det här sammanhanget ha en viss betydelse. Därmed har jag inte sagt att det resultat som utredningen kommit fram till kan vara tillämpligt i övriga delar av landet. Det är ett faktamaterial.

Nu säger herr Svensson i Malmö att utskottsmajoriteten borde ha tagit hänsyn till den utveckling som ägt rum. Då vill jag säga att vi tycker

att detta är en så väsentlig fråga att vi måste ha beslutsmaterial innan vi kan fatta ett helt riktigt beslut. Det är då värdefullt att ha det material som Stockholms läns landsting har arbetat fram.

Herr Svensson i Malmö försöker på något sätt göra gällande att när utskottsmajoriteten uttalar att vi i år liksom vid tidigare behandling av denna fråga delar den oro inför den ökade etableringen av stormarknader som kommit till uttryck i motionerna, så skulle det inte vara ärligt menat. När det gäller ärlighet, herr Svensson, så är det alldeles uppenbart att samtliga som står bakom utskottsmajoriteten har den uppfattningen att om vi skriver på det här sättet så står vi också bakom den formuleringen. Vill sedan herr Svensson försöka bortförklara eller lägga in andra värderingar får han själv stå för det.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag vill replikera på tre saker.

Man kan diskutera mycket om hur pass effektiv byråkratin är när den utreder, men nog finns det, som vi många gånger som ledmannapolitiker har anledning att påtala, en sorts självförstärkande och självgenererande effekt i detta utredande, och ofta nyttjas det som motiv för att uppskjuta i och för sig klara och angelägna ställningstaganden. Åtminstone med en del av "oss" byråkrater är det så att när vi utrett en sak får vi blodad tand och skall utreda så förfärligt mycket till och fördjupa oss, och till sist blir ingenting riktigt färdigt. Det är tyvärr ett fel som vidlåder det svenska utredningsväsendet såväl som andra. Det är därför jag är skeptisk mot att förlänga ett beslut medan utvecklingen fortgår med hänvisning till att det fortfarande behövs utredning, fördjupning osv. när vi bör kunna se det hela ganska klart utifrån den praktiska verkligheten.

Jag tackar herr Blomkvist för att han har upptäckt att även jag är kooperativt verksam. Att han inte har gjort det tidigare beror kanske på att jag är det på ett lägre och anspråkslösare plan än han. Min erfarenhet därifrån säger mig emellertid att många beslut, i synnerhet principiella rambeslut, avsiktligt eller oavsiktligt fattas på det sättet att de som egentligen skulle tillfrågas direkt i verkligheten aldrig blir tillfrågade – det gäller inte bara Kooperationen utan tyvärr också många folkrörelser. De får inte ta ställning till huruvida Kooperationen skall ge sig in i det ena eller andra konkreta projektet. Exempelvis fastställs vid de kooperativa kongresserna vissa ramar, men de är så pass allmänt hållna att de sedan ofta kan fyllas med ett innehåll som ser helt annorlunda ut när det hela kommer till praktik och skall sättas i verket. Då tillfrågas inte människorna om de verkligen vill ha de effekter som blir. Det är ett sätt att bedriva demokrati som är bristfälligt. Det är inte Kooperationen och folkrörelserna ensamma om – det gäller även det parlamentariska styrelseskiktet, där ofta den sanna och verkliga effekten av ram- och principbeslut först i efterhand kan ses. Det är naturligtvis en fara för de-

*Etableringen av
stormarknader*

mokratin som ligger i detta. På grund av att förhållandena är sådana kan människorna inte ge klara svar och man får inte fram deras synpunkter på samma sätt som om de mera medvetet hade tillfrågats och ställts inför den faktiska verkligheten.

Till sist detta med ärlighet. Det är inte jag som är misstänksam till min natur, herr Blomkvist. Men här får jag å ena sidan höra hur ärliga ni i utskottet är i er skrivning och hur ni på samma sätt som motionärerna och reservanterna är oroade av de tendenser som finns. Å andra sidan hör jag herr Blomkvist som talesman för utskottet säga att detta är en så svår fråga att den måste avvägas mellan olika intressen. Då kommer jag i all blygsamhet och ställer frågan: Vilka olika intressen är det som skall avvägas? Hur tungt skall butikskedjornas intressen väga i det här sammanhanget? Det är de frågorna jag ställt. Jag har inte frågat om ärligheten – jar har bara frågat vad herr Blomkvist menade med sitt yttrande.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Bara något kort om konsumentkooperationen.

Jag förstår att herr Svensson i Malmö inte är så aktiv inom rörelsen. Ett faktum är att varje konsumentförening som arbetar har långtidsplaner på tre, fem eller upp till femton år. Där ligger också en plan beträffande butiksstrukturen, där en målsättning för denna har utarbetats. Det gäller vilka olika butiksenheter som skall finnas, vilka butiksnät som skall drivas. Detta redovisas då föreningarna är samlade till möten. Det finns med andra ord möjligheter att även på basplanet ge sin mening till känna om den butiksstuktur föreningen skall arbeta efter.

Stormarknaderna är bara ett led i distributionskedjan. Det innebär också att innan man inför ett sådant etableringsstopp som herr Svensson i Malmö och hans medreservanter föreslår, måste man få fram ett beslutsmaterial så att man kan fatta ett beslut som är vettigt icke bara för dem som driver detaljhandel – det är ju också fråga om de intressen som konsumenterna har och de intressen som de handelsanställda har. Det är ett brett fält av intressen som kommer in, och det är alldeles uppenbart att för att kunna fatta ett sådant beslut bör man ha ett riktigt beslutsmaterial.

Samtidigt vill jag understryka det jag tidigare har sagt, nämligen att med tanke på den debatt som förts, inte minst här i riksdagen, är jag övertygad om att kommunerna i dag och inom den närmaste framtiden kommer att hantera de här frågorna på ett helt annat sätt än tidigare. Man kommer att bli betydligt mer vaksam än man har varit förut.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vi skall väl inte, herr Blomkvist, tvista vidare om vem som är mest aktiv. Det är mycket möjligt att herr Blomkvist är mer aktiv än jag i det här avseendet. Jag har dock deltagit i många diskussioner inom den kooperativa rörelsen, där de här kritiska synpunkterna mot formerna för handelskoncentration har förts fram. Jag vet också hur

diskussionen brukar gå och hur förhållandena är i sådana sammanhang. De som är kritiska har ofta inte det expertkunnande och den auktoritet bakom sig som erfordras i de diskussionerna. Det framgår först i efterhand – i den praktiska verkligheten – att de "auktoriteter" som ofta slår ned kritikerna inte alltid har så rätt. Men låt oss lämna den diskussionen, för herr Blomkvist vill väl ändå inte – även om han nu påstår att medlemsdemokratin är så bra inom den kooperativa rörelsen och att detta skulle vara en garanti mot en felaktig butiksstruktur – hävda att någon sådan garanti finns inom den privata handeln. Där måste man ju erkänna att faran i oinskränkt mening gör sig gällande. I privathandeln finns ju inga sådana spärrar som det trots allt potentiellt och formellt sett finns inom Kooperationen. Där har vi ju problemet.

Vidare, herr Blomkvist, var snäll och svara på den fråga jag ställde: Vad menas med att denna sak skall "avgöras även med beaktande av de olika intressen som är inblandade"? Är det meningen att butikskedjorna och de som vill etablera stormarknader också skall få sina intressen vederbörligen beaktade, så att vi skall få fler stormarknader i framtiden? Är det herr Blomkvists principiella mening eller är det inte herr Blomkvists principiella mening?

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill understryka vad jag sagt tidigare, nämligen att det finns en rad intressen här. Har inte herr Svensson i Malmö uppfattat det tidigare, skall jag gärna upprepa det. Det är konsumenternas intressen, det är deras intressen som driver detaljhandel – alltså inte bara de stora kedjorna som herr Svensson återkommer till, utan det finns andra slag av privat handel – det är de anställdas intressen och det är inte minst, herr talman, kommunernas intresse att åstadkomma en tillfredsställande butiksstruktur. I det sammanhanget vill jag bestämt hävda att i fortsättningen kan vi räkna med att kommunerna mer än tidigare kommer att ägna sig åt de här frågorna för att få fram en tillfredsställande butiksstruktur.

En kort kommentar om konsumentkooperationen. Det var väl ändå inte avsikten, herr Svensson, att vi skulle ha någon debatt om konsumentkooperationen. Det var herr Svensson som tog upp den. Men det är ju alldeles uppenbart att det förhåller sig med konsumentkooperationen som med alla andra folkrörelser i vårt land, nämligen att den organisation som man i dag arbetar med inte är den slutgiltiga. Det finns ingen folkrörelse där man kan säga att nu har vi en organisation som är så bra att vi kommer att behålla den för all framtid. Liksom alla andra folkrörelser kommer konsumentkooperationen att befinna sig i ständig utveckling. Det är min förhoppning att vi skall kunna bygga ut och utveckla organisationen inom konsumentkooperationen så att medlemmarna får större förutsättningar i framtiden än vad de har i dag att delta i ett sådant här för konsumenterna mycket viktigt beslut.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 24

Fredagen den
21 februari 1975

*Etableringen av
stormarknader*

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 176
Nej - 114
Avstår - 5

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs

Näringsutskottets betänkanden

Nr 4 med anledning av propositionen 1975:2 om utgifter på tilläggsstat

II till riksstaten för budgetåret 1974/75 i vad avser kommittéer m. m. inom handelsdepartementets verksamhetsområde

Nr 5 med anledning av propositionen 1975:1 i vad gäller anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde avseende bankspektionen, försäkringsinspektionen m. m.

Inrikesutskottets betänkande

Nr 1 med anledning av propositionen 1975:2 med förslag om tilläggsstat

II till riksstaten för budgetåret 1974/75 såvitt gäller arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Föredrogs och lades till handlingarna

Inrikesutskottets betänkande

Nr 8 med anledning av riksdagens löne delegations redogörelse för verksamheten under år 1974

Nr 24

Fredagen den
21 februari 1975

*Löneavdrag för
statstjänsteman till
följd av uppdrag
som riksdagsleda-
mot*

§ 13 Löneavdrag för statstjänsteman till följd av uppdrag som riksdagsledamot

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 9 med anledning av motioner om löneavdrag för statstjänsteman till följd av uppdrag som riksdagsledamot.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr Pettersson i Örebro väckt en motion, där vi yrkar att riksdagen uttalar att statstjänsteman vid tjänstledighet för offentligt uppdrag som ledamot av riksdagen bör vidkännas C-avdrag. Det innebär, som alla vet, att man helt avstår från lönen. Som det mycket riktigt står i inrikesutskottets betänkande nr 9 har motioner med liknande innehåll och yrkande tidigare behandlats i riksdagen.

Att avlöning skall utgå för ett arbete som inte utförs kan väl ingen anse vara rätt och riktigt. Jag anser att argumentering härför är obehövlig. Vi framhåller i motionen att förändringar i riksdagsledamots löneförhållanden inte får påverka anställningsförhållandena.

Under åren 1920–1947 var de här påtalade löneavdragen s. k. A-avdrag och därefter B-avdrag. Senare blev det dubbla B-avdrag. Under åren 1972–1974 var löneavdraget ett B-avdrag förhöjt med 120 %.

Beträffande motionen säger utskottet att genom kollektivavtal har de senaste årens löneavdrag för statsanställd riksdagsman successivt ökat och utgör från den 1 januari i år 80 %. Jag förmodar att det bl. a. är de påpekanden som gjorts här i riksdagen som bidragit till den förändring som ägt rum. Jag minns från den debatt som fördes i riksdagen 1973 att det faktiskt inte bara var från centerpartiet som kritiken mot de tillämpade avlöningsavdragen framfördes.

Jag hoppas att de 20 % som nu är kvar också skall försvinna vid nästa löneförhandling.

Herr talman! Utskottet är enigt i sitt betänkande, och jag skall inte heller framföra något yrkande.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Centerpartiet gnolar sin gamla visa om orättfärdighet i år också och visar sin fientliga inställning mot statstjänstemännen. Motionen är i och för sig inte mycket att bry sig om, men den anda som ligger bakom bör uppmärksammas icke bara i det här huset. I motionen talar man med stora ord om jämlikhet och annat. Men om vi skall få

Fredagen den
21 februari 1975

*Löneavdrag för
statstjänsteman till
följd av uppdrag
som riksdagsleda-
mot*

jämlikhet, herr Fågelsbo, måste vi plocka fram varenda riksdagsledamot och se om denne förlorar och hur mycket. Hur mycket förlorar herr Fågelsbo själv? Skall vi gå hem till herr Fågelsbo och ta 80 % av lönen för att få jämlikhet med statstjänstemännen? Det är ju kontentan av den uppfattning som här förts fram. Statstjänstemännens förhållanden är offentliga, och det syns hur mycket de får ha kvar, men det är ingen som vet hur mycket herr Fågelsbo har kvar. Det är en väl förborgad hemlighet. Låt oss komma överens om ett system där man berövar alla 80 %. Om vi kan göra det skulle det bli jämlikhet. Men jag förmodar att det inte är den formen av jämlikhet som herr Fågelsbo eftersträvar – inte jämlikhet alls.

Den tanke som ligger bakom den här motionen är ganska upprörande, för i själva verket är i stället statstjänstemännen grymt diskriminerade. Det är nämligen så att statstjänstemän inte får någon reell visstidspension när de avgår från riksdagen. De får formellt visstidspension, men den dras från lönen, så i praktiken får en statstjänsteman icke ett öre i visstidspension. Om herr Fågelsbo och jag sitter 15 år vardera i riksdagen får herr Fågelsbo 49 000 kr. när han avgår och jag får inte ett skvatt. Är det jämlikhet, herr Fågelsbo? Tycker herr Fågelsbo att det är riktigt? När vi är så diskriminerade på det planet är det faktiskt minst sagt diskriminerande – för upphovsmännen – att väcka sådana här motioner.

Om man vänder på förhållandet och en statstjänsteman som är pensionerad från sin tjänst kommer in i riksdagen, sådant inträffar ju, får denne inget avdrag på sitt riksdagsarvode – därför att det är ett arvode och ingen lön. Det är mycket besynnerligt! Det borde i varje fall vara konsekvens i galenskapen. Det är det alltså inte. Kan inte herr Fågelsbo väcka en motion med det syftet i stället? Då finge man någon liten jämlikhet.

Sedan säger herr Fågelsbo som vanligt – vi hörde den visan i fjol också – att man inte skall ha lön för ett jobb man inte gör. Men herr Fågelsbo uppstår riksdagsarvode även på sommaren. Går herr Fågelsbo verkligen omkring här i kammaren och väcker motioner och håller små anföranden på somrarna? Kalla då hit oss, så vi kan få höra de visdomsord som herr Fågelsbo uttalar från talarstolen. Det är innebörden av motionen: man skall inte ha något riksdagsarvode om man inte gör någonting på sommaren. Nu vet jag att herr Fågelsbo kommer att säga att man slår ut arvodet på årets alla månader; men det spelar ingen roll: det är faktiskt så att vi har arvode även på sommaren, då vi i stort sett icke gör något jobb som riksdagsledamöter.

Som sagt, motionen borde begravas i glömska, och motionärerna har fått en mycket befogad knäpp på näsan av utskottet, vilket jag noterat med glädje och tacksamhet. Detta är som sagt avtalsfrågor. Det har utskottet rätt i. Det finns en motion när det gäller visstidspension av herrar Ekinge och Lidgard och fruarna Anna-Lisa Nilsson och Gördis Hörnlund. Den kan vi alltså inte bifalla här i riksdagen, men den bör naturligtvis bejakas av de avtalslutande parterna. En så grym orättvisa kan inte gärna få bestå!

Herr FÅGELSBO (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi är vana vid att herr Sjöholm, när han kommer upp i talarstolen, brukar demonstrera olika egenskaper. I dag har han faktiskt försökt vara något av illusionist och framställa det som är ett privilegium för vissa – för statstjänstemännen i detta fall – som om det skulle vara diskriminerande i stället. Vi har i vår motion sagt att man inte skall ha lön för mer än ett arbete, och statstjänstemän har en statstjänstemannalön och riksdagsersättning, där i båda fallen staten betalar. Det är det som vi finner att det ligger en orättvisa i.

Vidare blandar herr Sjöholm i detta sammanhang också in dem som arbetar inom andra näringar. Det är en helt annan sak, som riksdagen inte kan yttra sig om.

I vad gäller frågan att riksdagsarvode utbetalas också under sommaren vet herr Sjöholm lika bra som alla vi andra, att detta endast är en följd av att årsarvodet uppdelats på alla årets månader. Jag erinrar mig att herr Sjöholm också anförde det argumentet när vi diskuterade den här frågan i riksdagen för ett och ett halvt år sedan. Vad vi har velat understryka är att det i detta sammanhang inte skall utgå mer än en lön från staten.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att jag bemötte herr Fågelsbos argument att man inte skall ha lön, om man inte gör någonting, på samma sätt i år som i fjol, men ett dumt påstående fordrar samma replik när det än framställs. Vidare skulle jag ha demonstrerat olika egenskaper. Men vad herr Fågelsbo å sin sida på ett mycket gravt sätt demonstrerar är en fientlig inställning mot statstjänstemännen. Nu visar det sig att herr Fågelsbos krav på jämlikhet krympte så att det nästan försvann under bänken, ty nu gällde det endast statstjänstemän. Det skall alltså inte vara jämlikhet mellan en statstjänsteman och en jordbrukare som herr Fågelsbo. För allt i världen – där skall det inte vara någon jämlikhet. Herr Fågelsbo har väl lön som jordbrukare under den tid som riksdagen pågår – men det skulle man enligt motionärerna alltså inte få ha. Nej, ju fler gånger herr Fågelsbo yttrar sig i denna debatt, desto mera falskt skorrar hans argumentering. Det är inte fråga om något rättvisekrav utan snarare om raka motsatsen.

Hur vore det om centern skottade rent framför sin egen dörr innan man började intressera sig för andras? Jag kan t. ex. erinra om en riksdagsman som blev landstingsråd men som fortfarande satt kvar i riksdagen för att få full pension. Han lyfter nu 49 000 kr. i visstidspension och har en furstlig lön som landstingsråd. Har inte herr Fågelsbo ett ord att säga om det? Jag skulle kunna plocka fram minst ett tjog – eller fler – centerpartister som inte har det minsta avdrag på sin lön medan de är i riksdagen. Men där slutar herr Fågelsbos rättvisekrav. Det är bara statstjänstemännen som skall klämmas åt. Icke med ett ord berörde herr Fågelsbo denna diskriminering.

Herr Fågelsbo nämnde icke heller med ett ord visstidspensionen. Kan inte herr Fågelsbo svara ja eller nej på frågan om det är rättvist att herr Fågelsbo får 49 000 kr. medan en bankkamrat, som är statstjänsteman med samma antal riksdagsår, icke får ett öre i sådan pension? Kan jag inte få ett svar på det?

Herr FÅGELSBO (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är förklarligt att herr Sjöholm blir litet irriterad i denna fråga. Det är givetvis inte så roligt för honom att behöva tala i egen sak.

Herr Sjöholm säger att en jordbrukare som är här i riksdagen uppbär ersättning från sitt jordbruk. Men under den tiden får väl jordbrukaren – och andra som driver rörelse i någon form – leja en annan person för sitt arbete hemma.

Sedan försöker herr Sjöholm påstå att jag är ute för att diskriminera statstjänstemän osv. Det är inte det frågan gäller utan det är den avlöning som skall utgå eller inte utgå i detta fall.

Så tog herr Sjöholm upp en annan fråga, nämligen visstidspensionen. Jag har i min hand bestämmelserna för denna, och de innebär att det sker en samordning, så att man får ersättning motsvarande en enda pension. I det avseendet är alltså rättvisan genomförd.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade alldeles rätt när jag påstod att det skulle bli värre och värre, ju fler gånger herr Fågelsbo begär ordet. Nu säger nämligen herr Fågelsbo att det råder rättvisa. Det är rättvist att herr Fågelsbo får 49 000 kr. medan en statstjänsteman inte får någon ersättning för samma arbete i riksdagen. Det är den rättvisa som herr Fågelsbo ansluter sig till.

Herr Fågelsbo säger att jag blir irriterad. Man kan bli irriterad när man hör herr Fågelsbos upprörande argumentering.

Herr Fågelsbo försöker framställa det som rättvisa att vi som sitter i riksdagen inte alla skall ha samma pension när vi avgår. Man skall inte ha full lön för ett ansvarsfullt jobb som statstjänsteman därför att man en gång har betrots med ett förtroendepuppdrag. Det är den form av rättvisa som herr Fågelsbo ansluter sig till – och förmodligen centerpartiet. Som jag nyss sade är det värt att uppmärksamma, icke bara i detta hus utan bland alla statstjänstemän ute i landet. Det är en diskriminering som herr Fågelsbo är ute efter.

Jag talar kanske i egen sak, men jag talar också i alla statstjänstemäns sak. Och herr Fågelsbo talar i egen sak när han tycker att det är alldeles rätt att han inte har ett öres avdrag i sitt jobb, medan statstjänstemän skall ha 80 % – och det är dessutom en mycket sjuk sak.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Som utskottets representant i den här debatten kan jag fatta mig ganska kort, eftersom motionären har förklarat sig i stort sett nöjd med utskottets skrivning. Han har inte heller framställt något särskilt yrkande.

Herr Fågelsbo påminde om det avtal som träffades i slutet av förra året och noterade att det har skett en förändring i den riktning som han och andra motionärer har kämpat för i många år. Han inkasserade det i viss mån som en seger, och det må vara honom obetaget. Men jag vill tillägga att jag inkasserar som en seger för utskottet att vi i dag för första gången har ett alldeles enigt utskott bakom betänkandet.

Vad är det vi har sagt i utskottet? Jo, vi har sagt att det här inte är ett ärende där vi i sak skall gå in och pröva motionsyrkandena, utan det är en avtalsfråga. För första gången under alla de år då vi har behandlat de här frågorna är vi helt ense om detta, och det bedömer jag som en stor seger.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 14 Arbetslöshetsersättning till företagare

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 10 med anledning av motioner om arbetslöshetsersättning till företagare.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Det föreliggande betänkandet från inrikesutskottet behandlar frågan om arbetslöshetsersättning för företagare, eller närmare preciserat arbetslöshetsbegreppet för företagare. Jag har begärt ordet för att understryka en mening i utskottets skrivning därvidlag. Betänkandet behandlar nämligen även en motion av mig och herr Oskarson m. fl., i vilken vi yrkar att företagarnas ersättningsrätt vid oförvållad arbetslöshet skall förbättras. Vi kan nämligen inte acceptera att den här gruppen av medborgare, av kassamedlemmar, skall behandlas annorlunda – betydligt strängare, hårdare och mera restriktivt – än medlemmar i andra arbetslöshetskassor. Det är varken jämlikt eller solidariskt.

Förhållandet är som bekant följande: I arbetslöshetskassor för anställda erhåller helt naturligt den som drabbats av arbetslöshet ersättning praktiskt taget omedelbart om han fyller de allmänna villkoren, dvs. han skall ha tillhört kassan viss tid, göra anspråk på ersättning, vara anmäld som arbetsökande hos den offentliga arbetsförmedlingen, vara arbetsför, icke ha ersättning från förvärsarbete, vara oförhindrad att ta arbete och vara beredd att ta erbjudet lämpligt arbete. Arbetslösheten får inte heller vara självförvållad.

De här villkoren gäller självfallet även för företagare, och det tycker vi är alldeles riktigt och naturligt. Men därutöver krävs – när det gäller företagare – att han helt skall ha skilt sig från företaget, dvs. han skall ha avregistrerat företaget, avyttrat eventuella rörelsetillgångar, maskiner, verkstadsbyggnad o. d. eller gjort konkurs för att åtnjuta ersättning. Det är detta krav som vi motionärer från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet anser vara helt orimligt. Under en tid av lågkonjunktur i respektive bransch kan dessa tillgångar vara relativt värdelösa – kanske omöjliga att sälja – och vederbörande kan alltså inte erhålla någon ersättning. Det är ju vidare så att praktiskt taget varje företagare vill fortsätta sin ordinarie verksamhet om bättre konjunkturer inträder i branschen. Upprätthålles detta krav på avyttring av här nämnda rörelsetillgångar försvåras, ja, kanske omöjliggörs företagarens chans att på nytt fortsätta verksamheten och återanställa eller anställa människor i sin tjänst.

Detta är, som vi ser det, ur såväl sysselsättnings- som samhällsekonomisk synpunkt helt felaktigt. Det finns ingen anledning till att denna grupp medborgare skall behandlas hårdare än övriga vid icke självförvårdad arbetslöshet.

Jag pekade på detta problem, herr talman, även vid förra årets riksdag. Utskottet framhöll då att det fanns långt framskridna planer på att till försäkringen på försök ansluta en grupp åkare som skulle få rätt att på vissa villkor få ut ersättning utan krav på avveckling av rörelsen. Utskottet, som jag själv tillhör och som var enhälligt, konstaterade i anslutning härtill att den planerade försöksverksamheten innebar en utveckling av det slag utskottet antydde 1973, då den nya lagstiftningen antogs. Utskottet uttalade vidare att det var värdefullt att man på detta sätt sökte sig fram till effektivare ersättningsregler för företagare. Utskottet förutsatte också att myndigheterna inom ramen för gällande regler skulle ha en generös inställning till förslag från företagarkassor om utvidgning av ersättningsrätten.

Efter långvariga och besvärliga förhandlingar har den nämnda gruppen åkare inom ett begränsat geografiskt område nu anslutits till den kassa, vars arbetsutskott jag har det tvivelaktiga nöjet att vara ordförande i. Jag trodde verkligen att efter den skrivning som utskottet gjort skulle tillsynsmyndigheten ha litet större förståelse för de här problemen än vad som framkom vid förhandlingarna. Då så inte var fallet ansåg jag mig nödsakad att återkomma till årets riksmöte.

I år har ett enhälligt utskott bl. a. anfört följande: "Det sagda utesluter inte att man försöker vidga försäkringsskyddet för olika grupper företagare genom de dispensmöjligheter som AMS har. Utskottet är som redovisades förra året positivt till en sådan utveckling. Den ovan nämnda gruppen åkare har numera anslutits till försäkringen och har alltså på vissa villkor rätt till ersättning även vid tillfälligt avbrott i rörelsen. Enligt utskottets uppfattning är det värdefullt med en vidareutveckling av försäkringsskyddet efter liknande principer för andra grupper företagare."

Det är den sista meningen i citatet, herr talman, som jag särskilt ville

understryka – att det är utskottets mening att det är "värdefullt med en vidareutveckling av försäkringsskyddet efter liknande principer för andra grupper företagare".

Jag ber också att i anslutning därtill få anföra några exempel som framkom vid ett sammanträde med arbetsutskottet inom vår företagarkassa som vi hade så sent som i tisdags denna vecka. Vi behandlade som vanligt inkomna ärenden, och bland dem har jag plockat ut några stycken – alltså inte från ett helt år utan just bland de ärenden som förelåg i tisdags. Jag vill mycket kort presentera ärendena för att belysa hur systemet verkar.

En ansökan kom från en målare. Han startade sitt företag 1930. Han uppfyller helt de allmänna villkor som gäller. Han är arbetslös sedan den 9 januari 1975. Han har alla kassakort och sådant, så det är fullt korrekt. Han är anmäld till arbetsförmedlingen osv. Han skriver i sin ansökan att han fyllt 63 år och att ingen vill anställa honom. Konsekvenserna av den lag som trädde i kraft den 1 juli 1974 gör det svårt, skriver han, att få arbete. Jag hoppas kunna få något jobb själv, säger han, men under tiden är det nödvändigt att jag får någon hjälp. Och han frågar slutligen: Kan jag inte få ersättning?

Vederbörande har alltså inget arbete men han har naturligtvis penslarna, några målarpytsar och kanske även målarverkstaden kvar. Och vi måste avslå en sådan ansökan just därför att han har dessa saker kvar.

Ett annat ärende som behandlades samma dag gällde en lanthandlare långt norrut. Han började med sin rörelse 1932 och han stängde affären 1972. Sedan försökte han livnära sig på agenturer i kapitalvaror men inte heller det går för närvarande. Han skriver: Jag har f. n. ingenting att leva på, men jag hoppas att det skall bli bättre tider och att människor skall flytta in i det område där jag bor, så att jag kan fortsätta med mina agenturer.

Denne lanthandlare är naturligtvis också anmäld till arbetsförmedlingen för annat arbete men har inte blivit erbjuden något. Formellt har han inte av sagt sig agenturerna, för då har han ju över huvud taget ingen chans att få någon inkomst, och han vill gärna jobba.

Vi måste avslå även denna ansökan på grund av den gällande regeln.

I ett brev som förelåg vid sammanträdet frågade en person, med anledning av ett arbetsintyg som kassan sänt till honom, om det är bara de som nedlagt eller skiljt sig från sitt företag som har rätt till arbetslöshetsersättning. Han äger en grävmaskin och har skött vissa arbeten med denna. Det finns inga sådana jobb f. n., och naturligtvis är det heller ingen som vill köpa grävmaskinen. Han undrar: Skall jag vara tvingad att sälja maskinen och alltså inte kunna återuppta mitt jobb om det blir bättre konjunkurer på området?

Vi måste svara ja – han är tvungen att sälja maskinen om han skall få ersättning alldenstund arbetsmarknadsstyrelsen inte har utnyttjat de dispensmöjligheter som i varje fall vi inom företagarkassorna tycker att

Fredagen den
21 februari 1975

*Arbetslöshetsersätt-
ning till företagare*

man skulle kunna utnyttja.

Slutligen skall jag mycket kort ta ytterligare bara ett exempel som gäller en lastbilsåkare. Han bor inte inom det lilla geografiska område för vilket ett speciellt dispensförfarande medgivits. Han har f. n. inte några körningar. Han skriver att inrikesutskottet i sitt betänkande 1973 ansåg det vara berättigat att AMS prövar om lättnader bör ske dispensvägen. "Jag anser mitt fall vara just ett sådant, där ett dispensförfarande borde kunna tillämpas," skriver han. Men eftersom han bor utanför det område för vilket dispensförfarandet tillämpas har vi varit nödsakade att avslå hans ansökan.

Ja, det kunde vara mycket mer att säga om detta, men jag skall inte trötta herr talmannen och kammarens ledamöter med fler exempel. Sådana här fall är tragiska, och medlemmarna är besvikna över att vi inte har några möjligheter att hjälpa sådana människor, som efter vad jag förstår är i verkligt stort behov av arbetslöshetsersättning.

De exempel som jag nu anfört på ansökningar som kassan varit nödsakad att avslå är ungefär det antal som vi har att besluta om varje gång som vi sammanträder, dvs. en à två gånger i månaden. Exemplet visar enligt min mening att det är ytterst angeläget med snabba åtgärder för att förbättra företagarnas möjligheter att få ersättning vid oförvällad arbetslöshet. – Nu ser jag med glädje att statsrådet Aspling kommer in i kammaren för att lyssna på debatten. Jag vet naturligtvis inte om vi kan få någon hjälp av statsrådet i detta fall, men vi är ju vana vid att få det ibland och jag hoppas att vi kan få statsrådets hjälp även denna gång.

Regeln att vederbörande företag skall vara avvecklat för att ersättningsrätt skall föreligga kan leda till onödiga företagsnedläggelser, vilket ju inte gagnar vare sig anställda eller företagare. Den regeln medför också att den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen blir relativt ointressant för företagarna, och detta i sin tur leder till dålig anslutning till företagarkassorna. Därigenom uppstår det en lucka i det sociala trygghetssystem som vi väl alla här i riksdagen har varit överens om att försöka skapa. Om arbetslöshetsförsäkringen för företagare verkligen skall göra skäl för namnet fordras det att företagarna inte diskrimineras och behandlas hårdare utan att de liksom övriga kassamedlemmar får möjlighet att erhålla ersättning vid ofrivilligt driftavbrott.

I detta anförande instämde herr Oskarson (m).

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag vill komplettera herr Nordgrens framställning med några ord om den andra motion som inrikesutskottets förevarande betänkande handlar om, nämligen motionen 946 av herrar Lindahl i Hamburgsund och Åberg om yrkesfiskarnas arbetslöshetsersättning. Där är det inte – som i de fall herr Nordgren berörde – fråga om att försöka skapa samma rättigheter som andra har, utan det gäller att utvidga en

speciell rättighet som endast yrkesfiskare har men som är något för snävt tillmätt.

Yrkesfiskare som blir liggande i hamn på grund av hårt väder, maskinhaveri eller andra omständigheter är berättigade till arbetslöshetsersättning för de dagar som de inte kan arbeta, under förutsättning att den hamn där de blir liggande finns i Sverige eller i något annat nordiskt land. Denna rättighet är ett undantag och en särskild förmån, och i den proposition där denna sak ordnades till 1973 sadades det att man gör detta undantag – att yrkesfiskare kan få arbetslöshetsersättning fastän de inte befinner sig i Sverige och alltså inte står till den svenska arbetsmarknadens förfogande – mot bakgrund av de speciella förhållanden som råder för dem.

Det är bra det. Men nu är det så att dessa speciella förhållanden råder i exakt samma utsträckning om man råkar bli inblåst i en hamn i England eller Skottland som om man råkar bli liggande i Norge eller Danmark. Detta är icke sällan en slump – det kan t. o. m. bero på åt vilket håll vinden blåser över Nordsjön. Är det hårt väder när man ligger på Nordsjön och fiskar och man dessutom får ett haveri – det är så med haverier att de särskilt gärna inträffar när det är hårt väder – kan det vara omöjligt eller riskabelt att ta sig fram till svensk, norsk eller dansk hamn. Det kan vara lättare och mindre farligt att söka sig till en hamn i England eller Skottland. Men fiskaren frestas naturligtvis att försöka – även om det skulle vara hårdare och farligare – att ta sig hem eller till ett nordiskt grannland, för då utgår arbetslöshetsersättning medan man reparerar båten, men det gör det inte om man lägger sig i Skottland eller England.

Dessa fiskare, som sliter hårt och ständigt är bekymrade för hur de skall få ihop slantar till räntor och amorteringar på båten och kanske ibland litet grand över till bröd och potatis till fisken, tar nog sådana här risker för att komma till rätt hamn och få arbetslöshetsersättning.

Alla vi från Bohuslän tycker – även om det bara är herrar Lindahl i Hamburgsund och Åberg som motionerat denna gång – att detta inte är riktigt rättvist; man borde kunna få samma förmåner även om man går in i en utomnordisk hamn.

Utskottet säger att den här frågan får tas upp av den utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring som redan arbetar. Det är naturligtvis en lösning. Jag tycker bara att detta är en så enkel liten sak – jag tror faktiskt att man hade kunnat åstadkomma den ändring som har begärts bara genom att ta bort ett enda ord i reglerna, nämligen "nordisk". Om det i stället för "svensk eller annan nordisk hamn" stod "svensk eller annan hamn", så vore saken klar. Det behövs ingen stor utredning för att göra det, och det är knappast några kostnader att vänta som över huvud taget påverkar kassans ekonomi. Det gäller några få fall om året, men de fall som inträffar är tråkiga.

Ändringen skulle alltså inte märkas ekonomiskt, och det är ingen tekniskt svår sak att genomföra. Det är en typisk avfilning av en kant på ett system som jag tycker att man hade kunnat kosta på sig att göra

Fredagen den
21 februari 1975

*Om maximeringen
av läkares ersätt-
ning för patientbe-
sök*

med detsamma utan att vänta på utredningen. Under tiden är det ytterligare några fiskare som blir gående borta i England eller Skottland utan att få ersättning, och det är besvärligt.

Jag skall naturligtvis inte besvara kammaren med ett yrkande om bifall och votering, som vore helt utsiktslös både för mig och yrkesfiskarna. Men jag har velat säga det här i hopp att åtminstone lägga den pågående utredningen varmt om hjärtat att man inte glömmet bort saken nu bara för att den är så liten och att man ser till att bli färdig med den någon gång, för det är bråttom.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Om maximeringen av läkares ersättning för patientbesök

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Gustavssons* i Ängelholm (s) den 6 februari anmälda fråga, nr 69, och anförde:

Herr talman! Herr Gustavsson i Ängelholm har frågat mig om det finns möjlighet att meddela dispens från bestämmelsen i läkarvårdstaxan att läkarvårdersättning utges för högst 3 000 besök under ett kalenderhalvår och om jag i så fall är villig att medverka till det.

Den nya läkarvårdstaxan, som gäller från årsskiftet, är en bindande taxa. Den anger det högsta arvode som en till försäkringen ansluten privatpraktiserande läkare får tillgodoräkna sig för ett läkarvårdsbesök. Taxan är indelad i arvodesgrupper, och i flertalet fall får den försäkrade betala 20 kr. i enhetlig patientavgift, medan försäkringskassan betalar återstoden direkt till läkaren genom läkarvårdersättning.

Arvodena i läkarvårdstaxan är beräknade med utgångspunkt i att en privatpraktiserande läkare i genomsnitt har 4 000 patientbesök per år eller 2 000 besök per halvår. För att läkare som har betydligt fler besök än genomsnittet inte skall få oskäligt ökade arvodesinkomster genom läkarvårdsreformen har en regel införts som begränsar antalet läkarvårdersättningar till högst 3 000 per kalenderhalvår. Om begränsningsregeln hade medgett ett större antal ersättningsbara besök skulle taxans arvoden ha fastställts till lägre belopp. Begränsningsregeln har dessutom kommit till för att främja kvaliteten i vården genom att läkaren kan anslå tillräckligt med tid för besöket. Patientavgift kan tas ut vid varje besök oavsett begränsningsregeln, som således endast avser läkarvårdersättningen från försäkringen. Något hinder för läkare att ta emot patienter trots att han haft mer än 3 000 besök per halvår finns därför inte. Samtidigt står det klart att en omsorgsfull läkarvård och information till patienten sätter en gräns för det lämpliga antalet besök som en läkare kan svara för.

Den berörda frågan liksom andra frågor om den nya läkarvårdstaxans

effekter i olika avseenden följs fortlöpande av riksförsäkringsverket och dess läkarvårdsdelegation.

Nr 24

Fredagen den
21 februari 1975

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det snabba svaret på den fråga som jag ställt.

På de platser där sjukvården är fullt utbyggd och där det inte råder någon brist på läkare är detta givetvis inget problem. Men i orter där så inte är fallet – där alltså sjukvården inte är utbyggd och där det är brist på läkare – kan det uppstå allvarliga problem för människor som nödgas anlita läkarhjälp. De ifrågasätter då givetvis om det verkligen kan vara riktigt att bromsa läkare som vill hjälpa sjuka människor men som på grund av den här bestämmelsen inte har möjlighet därtill. Detta kommer dessa människor säkerligen att ha svårt att förstå, och det har vållat oro på en del håll. Det är från den utgångspunkten som jag har tagit upp frågan. Enligt min uppfattning borde det i sådana fall då det råder brist på läkare finnas möjlighet att bevilja dispens tills läkarsituationen har förbättrats.

Nu säger visserligen statsrådet i svaret: "Något hinder för läkare att ta emot patienter trots att han haft mer än 3 000 besök per halvår finns därför inte." Men det innebär ju att läkaren inte får ersättning för dessa patienter, och då ligger det givetvis inte heller i hans intresse att ta sig an dem. Det kan också finnas sådana förhållanden som att läkaren exempelvis har deltidsanställning på ett ställe och sedan bedriver allmän praktik vid sidan om denna anställning. Han kanske har stor patienttillströmning med smärre skador på den plats där han är anställd och får därför ett stort antal patienter i sitt arbete där, varför det inte blir mycket utrymme över för den allmänpraktik som han upprätthåller vid sidan om.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! De farhågor som Gustavsson i Ängelholm ansåg föreligger med anledning av begränsningsregeln vill jag nog säga är en smula överdrivna. Det pågår en kraftig utbyggnad av den offentliga öppna sjukvården utanför sjukhusen. – Jag skall väl inte i dag ta upp den frågan i sin helhet, men låt mig, herr talman, bara med några siffror belysa utvecklingen.

Under tiden 1974–1975 byggdes omkring 100 nya läkarstationer och vårdcentraler av landstingen. Sjukvårdshuvudmännens ambitioner när det gäller att satsa på öppen vård framgår också av att antalet inrättade läkartjänster för enbart öppen vård i offentlig tjänst under en knapp femårsperiod fram till ingången av år 1975 ökat från 1 279 till 1 989 eller med 56 %. Vi är alltså mitt uppe i en kraftfull uppbyggnad av den öppna decentraliserade närsjukvården.

Sedan vill jag, herr talman, bara upprepa vad jag sade i mitt svar att

Fredagen den
21 februari 1975

*Om maximeringen
av läkares ersätt-
ning för patientbe-
sök*

om begränsningsregeln hade medgivit ett större antal ersättningsbara besök, skulle taxans arvoden ha fastställts till lägre belopp. Jag har också påpekat att patientavgiften kan tas ut vid varje besök oavsett begränsningsregeln, som således endast avser läkarvårdersättning från försäkringen. Något hinder för en läkare att ta emot patienter trots att han har haft mer än 3 000 besök per halvår finns därför inte. Herr Gustavsson i Ängelholm säger att då får ju läkaren inte någon ersättning. Han får självfallet patientavgiften – däremot ingen ersättning från försäkringskassan.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Jag håller med socialministern om att på de orter där sjukvården är utbyggd och där det finns tillräckligt med läkare är det inga problem. Men – och det är det jag har påtalat – på de orter där sjukvården inte är utbyggd och där det råder brist på läkare kan det uppstå problem så att människor som blir sjuka inte kan få den hjälp de behöver. Det är detta jag är orolig för, och jag tycker att det är allvarligt om sjuka människor kommer i kläm för sådana här bestämmelser.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Anmäldes och bordlades

Lagutskottets betänkande

Nr 1 med anledning av propositionen 1975:11 med förslag till lag om ändring i lagen (1916:312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 2 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller utgifter på kapitalbudgeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Nr 3 med anledning av propositionen 1975:2 såvitt gäller jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motion

Näringsutskottets betänkande

Nr 6 med anledning av motion om produktion av billigare menstruationsskydd

Civilutskottets betänkande

Nr 1 med anledning av propositionen 1975:5 om allmän folk- och bostadsräkning år 1975, m. m. jämte motioner

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 12.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert